

ТРИЗЕННИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 34-35 (634-35) Рік вид. XIV. 28 серпня 1938 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Волею Божою 17 серпня в Празі по довгих і тяжких стражданнях спочив на віки Академик, Професор, Доктор

СТЕПАН СМАЛЬ - СТОЦЬКИЙ

Основоположник і перший Президент Української Могильної ко-Мазепинської Академії Наук, член Всеукраїнської Академії Наук в Києві, професор Українського Університету в Празі, колишній посол З. У. Н. Р. в Чехословаччині, почесний член Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, Голова Товариства Музей Визвольної Боротьби України в Празі, почесний член Української Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі й т. д., й т. д.

Про велику втрату—смерть вельми заслуженого перед усією Україною громадського діяча, мужа державного, визначного вченого, будителя Буковини, гарячого патріота, співробітника нашого тижневика, з глибоким жалем сповіщає своїх читальників, в отчизні і в розсіяні сущих, тяжко засмучена

Редакція «Тризуба».

17 серпня 1938 р. о год. 15,15 після довгої тяжкої хвороби спочив на віки в Празі Перший Президент Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук, Сеньор, Академик-Основоположник, Професор,

Д-Р СТЕПАН СМАЛЬ - СТОЦЬКИЙ

В глибокому смутку з невимовним жалем про це сповіщає Президія Академії»

Управа Товариства «Музей Визвольної Боротьби України» в Празі з глибоким жалем сповіщає про смерть 17 серпня с. р. Голови й Почесного Члена Товариства, Академіка й Професора,

Д-РА СТЕПАНА СМАЛЬ - СТОЦЬКОГО

Вічна Йому пам'ять!

Управа Товариства

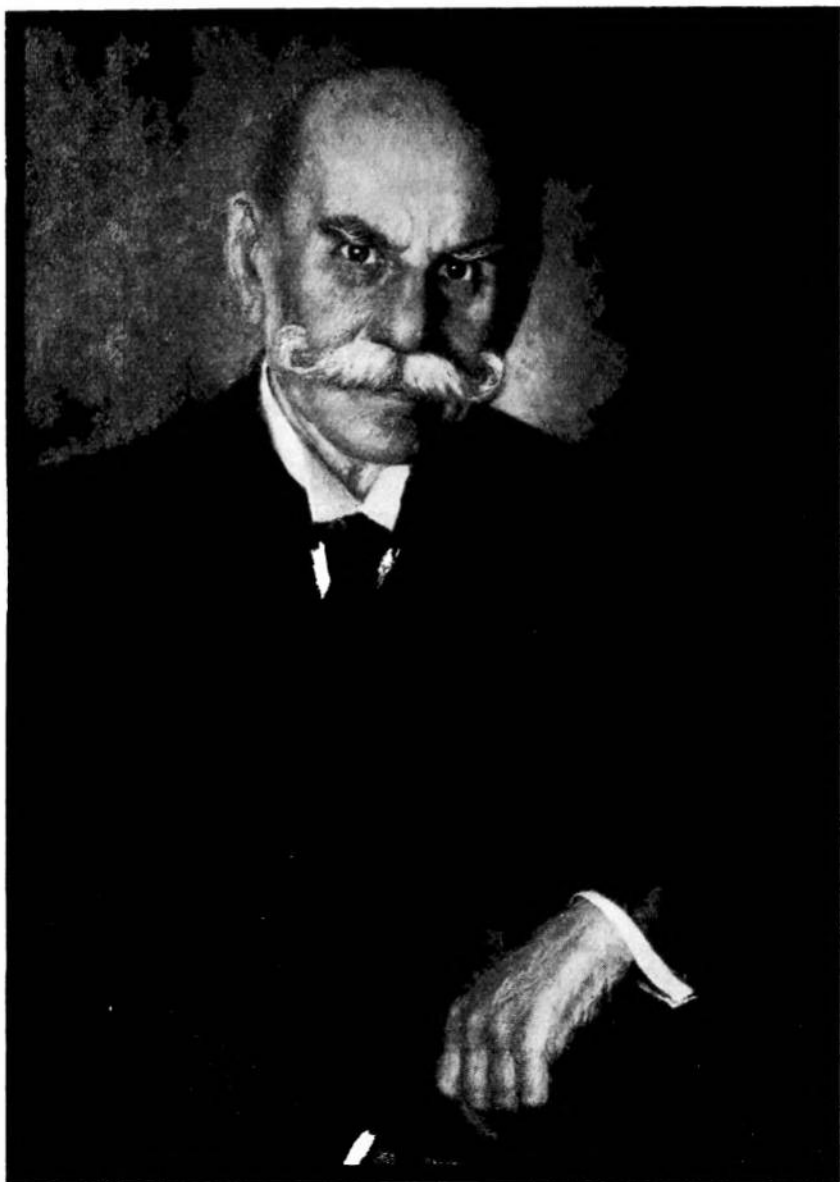

Про смерть Академіка, Професора, Доктора

СТЕПАНА СМАЛЬ - СТОЦЬКОГО

незабутнього почесного члена Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, з гірким смутком оповіщає

Рада Бібліотеки

Академик Степан Смал - Стоцький

† 17 серпня 1938 р.

(Портрет роботи А. Гислицької, фото Л. Янушевича в Празі)

Париж, неділя, 28 серпня 1938 року.

Сумна звістка про смерть Академіка, Професора, Доктора Степана Смаль-Стоцького болісною луною озвалася повсюди, де є жива душа українська. Нема бо такого кутка на рідній землі і на чужині, де тільки живуть наші люди, в якому невідомо було ім'я цього славного сина України, його труди й заслуги на полі української культури, перед нашою державністю. Особа Небіжчика, будителя Зеленої Буковини, організатора її національного життя, вельми заслуженого перед всією Україною громадського діяча, мужа державного, визначного вченого, гарячого патріота, завжди діяльного робітника на ниві політики і культури, несломного борця за права рідного народу і його державність викликає до себе у всіх глибоку пошану. Не можна небагатьма словами підбити підсумку його багатосторонній діяльності, належно оцінити його заслуги перед Українською Нацією.

Редакція «Тризуба» має намір присвятити Небіжчикові окреме число. А тими словами хочемо ми скласти замість квітів на його домовину од усіх наших співробітників, читальників і прихильників, в Україні і в розсіянні сущих, глибоку і вдячну пошану.

Степан Смаль-Стоцький добре заслужився перед Україною!
Вічна Йому пам'ять!

С М Е Р Т Ь   А К А Д Е М И К А
С Т Е П А Н А   С М А Л Ь   -   С Т О Ц Ь К О Г О

Прага. 17 серпня 1938. Сьогодні о 15,15 годині упокоївся на віки Д-р Степан Смаль-Стоцький, Президент Української Могілянсько-Мазепинської Академії Наук, Член Всеукраїнської Академії Наук у Києві, звичайний професор Українського Університету в Празі, Голова Товариства «Музей Визвольної Боротьби України в Празі», Член Наукового Т-ва ім. Шевенка у Львові, почесний член Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, і т. д., і т. д.

Заупокійна служба Божа буде одправлена в Українській Греко-Католицькій церкві в Празі, в 10 год. ранку, 19 серпня, похорон одбувається в суботу, 20 серпня о 10 год. ранку на Ольшанському кладовищі. Пізніше тілесні останки покійного будуть перевезені до Кракова, де будуть поховані в родинному склепі.

Покійний Академик волів, щоб на похороні не було ні промов, ні квітів, а хто бажає віддати йому останню пошану, нехай пам'ятає про Музей Визвольної Боротьби в Празі або про інші національні цілі».

* * *

Подаємо за «Ділом» короткий життєпис Покійного

Народився він 8 січня (27 грудня ст. ст.) 1859 р. в селі Немолів в Радохівщині, де прожив до 10 року життя (чудовий образ із дитячих літ подають спомини Покійного п. з. «Немолів»). За гарний голос Його прийняли до бурси Ставропигійського Інституту, де він і пробув до скінчення гімназії 1879 р. На університет ходив у Чернівцях, де брав жваву участь у студентському житті, зорганізувавши хор при т-ві «Союз», що пісню розбуджувало приспале національне життя на Буковині. В 1883 р. подався на університет до Відня, склав докторат і незабаром габілітувався на доцента слав'янської філології. Саме тоді звільнилася була катедра української мови й письменства на чернівецьким університеті (по проф. Гнаті Онишкевичеві), і 1885 р. Покійний став професором цих дисциплін у Чернівцях.

Від того часу починається Його праця на всіх полях національного життя. Майже десять років редагує «Буковину», де містить статті, які й досі не втратили свого значіння, далі видає тижневик «Руска Рада», від 1892 р. стає послом до буковинського союму (до 1912), а далі (від 1911) до австр. парламенту у Відні. Сміливий, відважний, Він ішов у політиці простолінійно, тим то коли ту лінію почав заломлювати приєднаний ним самим для українства пок. Микола Василько, проф. Стоцький із ним розійшовся (1913 р.) і ніколи вже з ним не зійшовся. Боротьба, яка почалася між кол. приятелями, довела до того, що проф. Стоцький відійшов від політичного життя...

В війні проф. Стоцький служив при польовому суді й неодному вирятував життя в тих понурих, тяжких часах доносів та наклепів. Пізніш Йому доручено нагляд над просвітньою працею, що її провадив «Союз визволення України» у фрайштадському таборі (Горішня Австрія), де сформувалася була 1917 р. дивізія сірожупаників, яку проф. Стоцький і виправив був на Україну. Тоді Його обрали головою Боевої Управи УСС. По упадку Австрії став послом З. У. Н. Р. у Празі. Пізніш, коли зорганізовано український університет у цьому місті, Покійний обняв катедру українського мовознавства на університеті й викладав

там до часу, доки тяжка недуга не прикувала Його до ліжка.

У Празі брав участь у науковому й культурному житті, був головою 2 Українського Наукового З'їзду, вів Товариство «Музей Визвольної Боротьби України», всіма силами дбаючи про те, щоб це товариство мало свою власну домівку (це і сталося з початком цього року).
(«Діло»)

Останній час свого життя й останні сили Небіжчик, прикутий до ліжка в тяжких терпіннях, присвятив новому ділу загально-національної ваги: Українській Могильно-Мазепинській Академії Наук. Основоположник її і перший Президент, він, тяжко хворий, надзвичайним зусиллям волі оддався її організації. Сформування президії, вироблення й прийняття статуту й намічення плану діяльності — були останньою прислугою рідному народові й українській культурі, яким він оддав усе своє много. Трудне життя й багаті здібності.

О Д Г У К И Н А С М Е Р Т Ь А К А Д Е М И К А С. С М А Л Ь - С Т О Ц Ь К О Г О В П А Р И Ж І

Сумна звістка про нову невіджаловану втрату всього народу українського, хоч до неї давно вже треба було бути готовими, глибоко вразила нашу колонію в Парижі. Довідалися земляки наші про смерть сеніора української еміграції з телеґрами з Праги, яка прийшла сюди 18-го. Зараз же телеґрамою висловили співчуття синові Небіжчика професорові Романові Смаль-Стоцькому Є. і В. Прокоповичі. Разом з тим В. Прокопович звернувся з висловами співчуття до Президії Могильно-Мазепинської Академії Наук, а далі до Музею Визвольної Боротьби України.

Так само з Парижу вислано телеґрафічно чи листовно на відповідні адреси співчуття од — Редакції «Тризуба», Української Бібліотеки ім. С. Петлюри, Генеральної Ради Союзу Українських Організацій у Франції, Товариства б. Вояків Армії УНР і т. д., а тако-ж од ряда окремих осіб.

* * *

Особливо тяжко відчула звістку про смерть свого почесного члена Українська Бібліотека ім. С. Петлюри. 20-го серпня на прилюдному докладі проф. Д. Дорошенка про Котляревського у світлі історії, що його упорядила бібліотека, Голова Ради її на початку зібрання присвятив тепле слово світлий пам'яті Небіжчи-

На пошану світлої пам'яті свого почесного члена —
Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

(фото З. Безуглого в Парижі)

ка, подавши його коротку характеристику та зазначивши його великі заслуги перед рідним народом. Пам'ять Покійного вшановано було вставанням та хвилиною мовчання. В читальні бібліотеки на почесному місці виставлено було портрет Небіжчика, що його зробила для бібліотеки олійними фарбами п. К. Антонович Повитий жалобою і оздоблений живими квітами, портрет великого українця поглиблював почуття жалю, що ним переняті були присутні

Рада Бібліотеки має не в довізі вшанувати пам'ять свого почесного члена прилюдно і урочисто.

* * *

Згідно з волею Покійного, замість живих квітів на його домовину, наші установи та окремі особи у Парижі склали свої пожертви на Музей Визвольної Боротьби у Празі.

МОСКОВСЬКА ПОРАЗКА НА ДАЛЕКІМ СХОДІ І УКРАЇНСЬКА АКЦІЯ НА ЗАХОДІ

Кожна московська поразка є українською перемогою. Відносно останньої московської поразки на Далекім Сході це тим більш слушно, що українці та інші поневолені нації ССРСР в значній мірі її спричинили. І поразка ця буде мати тим більше значіння, чим більше будуть зрозумілі її причини і наслідки в межах ССРСР і в Європі. Тому мусимо пильно приглядатися до всіх обставин, що допровадили до безсумнівного занепаду боєздатності московської деспотії, та популяризувати цей факт в Європі.

При найбільш обережнім посужуванні сучасних внутрішніх та зовнішніх відносин ССРСР можна припустити, що московський імперіялізм дійшов до критичного зворотного пункту свого розвитку і виявляє виразні ознаки свого заломання. Чи є Чанг-Ку-Фенг моральною Цусимію московського мілітаризму, — побачимо мабуть незабаром, а тим часом треба перед усім ствердити, що до московської і японської тактики не можна прикладати рівної мірки. Кардинальна різниця між обома сторонами є та, що Японія має всі причини уникати другої війни, не кінчивши першої, а Московщина має може останню нагоду напасти на Японію, обтяжену війною в Хінах.

Збройну акцію в Хінах провадять москвини безупинно майже півтора десятка років; що цю акцію провадилося спочатку проти хінського уряду, а тепер провадиться її разом з ним проти Японії, — великої різниці не робить, бо мета її лишається тою-ж самою. Мілітарні приготування московського уряду проти Японії являються логічним наслідком і продовженням московської інтервенції в Хінах, якої Японія довший час терпіти не могла. Це розуміли, звичайно, і кремлівські можновладці. Безмежні московські зброєння на Далекім Сході протягом останніх років і тактика постійних прикордонних провокацій доводили яскраво, що московський уряд шукав лише доброї нагоди для отвертого нападу на Японію.

Не менш виразними були воєнні приготування московських імперіялістів і в межах ССРСР в усіх ділянках матеріального і інтелектуального життя. Безнадійність планів «світової революції», себ-то перемоги московського імперіялізму в Європі шляхом самої лише суспільно-політичної пропаганди, спрямувала всі зусилля Кремля на витворення грандіозного воєнного апарату та затроєння політичної атмосфери Європи психозом неминучости війни. Політичні поразки Московщини протягом абіссинської

війни та поразки московської збройної інтервенції в Іспанії примусили Кремль звернути особливу увагу на Далекий Схід. Щоб не ослабити надто позиції московського імперіалізму в Європі, було витворено фікцію автономної далеко-східньої армії, яка ніби була б в стані провадити війну проти Японії самостійно, користуючись ресурсами самої лише азійської частини ССРСР і не ослаблюючи сил європейської частини совітської армії. Але автономність далеко-східньої армії є звичайним блефом вже з огляду на скрайню централізацію цілого державного большевицького апарату, як цивільного, так і мілітарного. «Автономність» цієї армії не урятувала її, наприклад, ані від «реформи», себ-то підпорядкування «політрукам», ані від дуже основних «чисток», від яких голова тамошнього ППУ, Лючков-Самойлович, урятувався втікши до японців. Не меншою є, очевидно, і технічна залежність цієї армії від європейського осередку ССРСР. Ніяким випадком не є, наприклад, що останні приготування до нападу на Японію викликали такий катастрофальний брак гумових шин по цілому Союзу, що на ланах України лишилися невивезеними мільйони сотнарів збіжжя.

Але найбільше дбав московський уряд про політичне приготування населення до кривавої авантури московського імперіалізму на Далекім Сході. Вже перед проголошенням сталінської «конституції» визнали московські можновладці остаточно неможливим знайти посередній шлях між «ухилами в бік великоруського націоналізму та місцевого шовінізму» і проголосили засаду «патріотизму багатонаціонального совітського народу», себ-то засаду найбільш безоглядного підпорядкування всіх «іногородців» хижацьким планам «великаво рускаво народа». «Остаточна перемога лєнінсько-сталінської національної політики» протягом перших сесій Союзних Найвищих Рад припала надто виразно на час найбрутальніших збройних провокацій на манджурським і корейським кордоні, щоб у когось міг лишатися якийсь сумнів відносно плану московського уряду довершити внутрішні «перемоги» зовнішніми перемогами московської зброї.

Не лишається властиво ніякого сумніву і відносно справжньої московської широкости плану цієї кривавої авантури. Про відокремлений двобій далеко-східньої армії з японськими силами московський уряд, розуміється, і не мислив, знаючи чудово, що ця армія, не зважаючи на надмір накопиченої зброї, до такого підприємства не здібна. Але керманічі «великаво рускаво народа» взагалі не зважувались на самостійну війну проти Японії. Коли б такий намір у них був, вони не понижували б совітської армії до хінських способів ведення війни; совітські літаки збомбардували б в такім разі не манджурські і корейські села, а заатакували б найголовніші життєві центри Японії. Проводячи нікчемну комедію жертв «агресії самураїв», сподівалися московські можновладці дістати поміч від де-яких великодержавних противників Японії і поширити далеко-східній збройний конфлікт до

розмірів нової світової війни. В загалі «патріотичного» захоплення, яке згідно московським указам було уряджено в несамовитих розмірах по містах і селах цілого ССРСР, зрадив московський уряд виразно навіть в пресі, в промовах і резолюціях свій намір поширити далеко-східній конфлікт і на Європу. «Правда» з 1. VIII писала: «... Берлін, Рим і Токіо готують людокості нову світову війну. З кожним днем світова війна загрожує все більше зробитися дійсністю... Реакційні кола Англії, до яких прилучаються й французькі реакціонери, потургають найогиднішим намірам напасників... Реакційні германічі соціальної демократії та професійних спілок намагаються всіма засобами розбити одностайність в боротьбі проти фашизму. Несхідно ізолювати фашистських напасників та урядити проти них політичну і господарську блокаду...» Коли зважити, що ці заклики до боротьби проти «фашизму» проголошується поруч з найбрутальнішими провокаціями проти Японії, то не лишилось найменшого сумніву, що волювати самостійно проти Японії московський уряд не мав найменшої охоти. Дуже характеристичну резолюцію, продиктовану «патріотичним» зборам одеських залізничників, принесли тако-ж «Известия» з 9. VIII; в ній говориться між іншими: «Ми знаємо, що провокації на Далекім Сході щільно злучено з чинами німецьких і польських фашистів. Німецькі фашисти і їх польські помічники готують захоплення ЧСР, Литви та інших країн, щоб сотворити запілля для нападу на Україну та Білорусь...» І таких резолюцій було немало по всіх чуженціональних землях ССРСР.

Але преса і міродійні політичні кола Європи пізнали негайно план московського уряду поширити далеко-східній конфлікт на цілий наш суходіл. Зокрема Німеччини ці московські провокації ані трохи не злякали. Німецька преса заявила отверто і твердо, що всі симпатії Німеччини по боці Японії, якій німецький уряд цілком співчуває в її намаганнях не допустити дальшого поширення війни на Далекім Сході. Поважна французька преса зазначила рішуче, що франко-совітське порозуміння на Далекій Схід не розтягається і не дала московському урядові найменшого заохочення до нової кривавої авантури. Те ж саме приблизно становище заняла й преса Великобританії. «Известия», переконуючи своїх читачів, що симпатії цілої демократії по боці ССРСР, «загроженого японською агресією», могли покликатися майже виключно на комуністичну пресу та органи, фінансова залежність яких від Москви загалом відома.

Становище європейських великодержав в московсько-японськім конфлікті було справжнім зимним душем на голови кремлівських можновладців. Але несподіваний напад помирности московської команди в часі упертих позиційних боїв за спірні горби над затокою Пос'єта було викликано перед усім перебігом цих боїв та подіями на чуженціональних землях ССРСР. На полі бою Мехліс показався не менш потрібним ніж самий Блюхер. Число совітських вояків, що передосталися в часі бою на япон-

ський бік, має бути досить значне. Є повідомлення тако-ж, що було розстріляно команданта 20 танків за дійсний чи лише здогаданий намір перекинутися з цілою зброєю на японський бік. Як великий відсоток чуженаціонального вояцтва в Далеко-Східній армії, — ствердити розуміється не дасться. Але оскільки вона складається з місцевих елементів, мусить в ній бути досить українців з Зеленого Клину. А присутність чуженаціонального вояцтва деморалізує очевидно і самі московські частини совітської армії. У всякім разі московська команда до боєвих частин очевидно великого довір'я не має.

Про внутрішнь-політичні причини раптової московської помирности на фронті Чанг-Ку-Фенгу певних відомостей тим часом нема, хоч на загал в останнім часі було багато відомостей в самій совітській пресі про спротив чуженаціонального населення окупаційній вдалі, що доходив в де-яких місцевостях до збройного опору. Припущень цього роду в європейській пресі не бракувало. Керівний німецький орган «Фелькішер Беобахтер» писав наприклад про завіщення зброї на фронті Чанг-Ку-Фенгу: «Совітський уряд не зважає цього разу провадити далі гру з вогнем. На це вплинули, очевидно, поважні внутрішнь-політичні причини, що стримали Москву йти задалеко».

Московський відступ по численних і упертих провакаціях стався досить несподівано. «Правда» з 8. VIII подала ще разом з десятком звичайних «патріотичних» резолюцій дуже бундючну статтю, в якій запевнялося, що «совітські частини перейшли в протинаступ і звільнили совітську територію від решток японського війська». Для більшої переконливості було уміщено навіть портрет лейтенанта Слепцова, який самий на своїм літану погнав 9 японських літаків і примусив одного з них осісти на совітській території. В «Известиях» з 12. VIII про совітські перемоги вже нічого не згадувалось, а без ніяких пояснень було уміщено невеличку замітку «Про події в районі озера Хосан», в якій повідомлялося, що дня 11. VIII о 13 год. 30 хв. місцевого часу боєві дії припинено. Того-ж самого дня при обговоренні бюджету оборони на засіданні Найвищої Ради ССРСР комісар фінансів Зверев дуже лагідно і коротко заявив: «Японська воєнщина поповнила в останні дні низку провокаційних нападів на совітську територію в районі озера Хосан. Вступлення регулярного японського війська на совітську територію є спробою японської воєнщини втягнути Японію у війну проти ССРСР. ССРСР провадить рішуче і послідовно помирну політику розкриття напасницької політики фашистських держав...» Свою справді голубину лагідність поправдив п. Зверев так далеко, що, діставши 27 мільярдів, справді совітських, карбованців на «оборону» держави, не уважав навіть потрібним запевнити Найвищу Раду, що «совітську територію», яку Блюхер так-же швидко мусів опустити, як і захопив її, «очищено від решток японського війська».

Ця незвичайна мовчазність п. Зверєва на засіданні Найвищої Ради буде досить зрозумілою, коли пригадати, яку веселість викликав Літвінов в європейській пресі, запевняючи в часі пересправ з японським амбасадором, що на совітській території нема ні одного японського вояка, та одночасно жадаючи, щоб японські частини було виведено з совітської території перед завіщенням зброї. Московський уряд намагається тепер цілком природне спонукати Європу забути збройну і політичну поразку Московщини на Далекім Сході. Але завдання представників чужих націй ССРСР в Європі якраз протилежне. Коли ці нації причинилися в значній мірі до того, що Московщина не спромоглася розпалити нової війни в Азії, а може і в Європі, то вони мають право жадати й устійнення таких міждержавних відносин, при яких вони не ризикували б кожночасно служити гарматним м'ясом для московського імперіялізму. Але осягти такий стан без відокремлення їх націй від Московщини властиво неможливо, тому й останні московські провокації на Далекім Сході тако-ж, як і безсумнівні нові спроби московських імперіялістів розпалити нову війну повинні бути поважними аргументами на користь визволення України при дальшій українській акції в Європі.

М. Данько

ДАЛЕКО - СХІДНЯ СПРОБА

Большевицькі сатрапи передбачали та й передбачають неминуність збройного удару з Японією. Тим то вони виробили складний план забезпечення з тамошніх ресурсів усім необхідним окремої далеко-східньої армії. Поставивши собі нездійсниме завдання, вони за останній час зробили надзвичайні зусилля і витратили величезні засоби на будівлю цілого ряду воєнно-промислових осередків, що мали на випадок війни потреби тієї армії задовольняти на місці, незалежно від решти ССРСР. Наведемо де-які данні. Насамперед збудовано Комсомольське, новий совітський порт на лівому березі ріки Амуру між Хабаровським і Николаєвським. В цьому місці Амур завширшки по-над 2 кілометри, що як раз і сприяло будові спеціальної карабельні. Крім того, на північ од нього (6 км.) повстав тако-ж летунський завод, невеличка збройня і вкінці цементовня. В той же час в Хабаровському побудовано величезні майстерні для ремонту самоходів, а на Сучанських і Артемівських копальнях значно підвищено видобуток вугілля, і разом обурудовано нові ковальські цехи, щоб самостійно провадити виріб потрібних металів. Тако-ж устатковано окре-

мий машино-будівельний завод і 23 нові електровні в різних пунктах розташування далеко-східньої армії. Для оборони ж з боку моря сформовано бази на Камчатці, на північному Сахаліні то-що, а далі в гирлах Колими. Владивосток призначено на головну воєнну базу-випад. Коштом нелюдських робіт півмільйонної маси політичних засланих зроблено великі зусилля, щоб унезалежити й зміцнити досить численну далеко-східню армію, забезпечивши її своїми засобами, без довозу з європейської частини ССРСР, принаймні на якийсь час.

Тим часом, використовуючи сприятливу політичну кон'юнктуру в західній Європі й часткове виснаження Японії, большевики вчинили спробу генеральної репетиції опануванням узгір'я Чанг-Ку-Фенг.

Ця воєнна диверсія не вдалася та наявно й переконливо виявила не високу боєву вартість червоної армії, тієї потужної сили, що її так вихваляють західні союзники.

Бездушне військо, що повинне битися во ім'я незрозумілих і непотрібних йому інтересів всесвітньої революції, не склало цього поважного іспиту, не посилило так захитного престижу ССРСР. І це було одною з причин невдачі большевицьких керманців.

До того «любимий вождь» Сталін за весь час тривання конфлікту не виказав остаточного рішення — йти на війну чи ні. І то з двох причин.

По-перше, большевицькі воєнні плани побудовані, крім офензи на фронті, ще на викликанні повстань у запіллі супротивника. І от як раз тут на теґенах, обсаджених японською армією, можливостей що-до корейського повстання не існувало. По-друге, на будь-яку фінансову чи іншу підтримку з боку європейських держав, інтереси яких заанґажовані в північних Хінах та яким та японська експанзія не до вподоби, не міг Сталін сподіватися через хиби большевицької дипломатії. Але найсерйознішою, а разом з тим і найфатальнішою причиною, — бо-ж того ніяк не дасться усунути й на майбутнє, — була безмежна ненависть по-неволених Москвою народів до окупантів.

Річ в тім, що большевики останнього часу живосилом переселили на Далекій Схід величезні маси населення з України, Білоруси та Козацьких земель, відірвавши їх від рідних огнищ і кинувши потім на тяжкі праці та призволяще — не дбали про них зовсім. Зрозуміло, що ті маси були й позостали найбільш упертим опозиційним большевицькому режимові елементом, і разом з тим являються основою для протибольшевицьких виступів на Далекому Сході.

Як співчуваючий цим переселенцям чинник, прилучається ще місцеве, здебільшого українського походження населення.

Більшість його зігнано до воєнних колхозів, що повстали ударним порядком — кров'ю й залізом — ще в літні 1933 року.

Подібні колхози переважно розміщені в прикордонній смузі Примор'я та Амуру, і зорганізовані в стрілецькі полки військового часу, зрештою трохи змодифіковані.

В них населення, крім господарських робіт, повинно ще по-братити військову науку.

А ось так виглядає один з тих колхозів ч. 8. Село Іванівка — штаб 8 стр. колхозного полку. Саперна сотня. Автотракторний курінь. Село Черемуха — Артилерійський дивізіон. Хемична чота. Кулеметна сотня. Село Тамбівка — 1 й 2-й курінь 8 стр. колхозного полку. Село Толстівка — 3-ий курінь. Артилерійській дивізіон. Хемична чота. Кулеметна сотня.

Однако-ж в цих колхозах, не дивлячись на суворий регулямін, вибухають поважні заворушення та масові втечі. Инакше не може й бути, бо ж індивідуальність-людину, яку червоні володарі найбільше цинічно заперечують, ніколи ще ні одна тиранія не спромоглась зломити та підпорядкувати цілковито й виключно своїм цілям.

Тому є й будуть такі ганебні наслідки спроб у рішучу хвилину. Чи-ж непевна армія й транспорт, кепські фінанси, нікчемна дипломатія та занадто грізне запілля могли спричинитися до будь-яких позитивних наслідків? Але цей конфлікт — спроба, конфлікт на місцеву скалю, безперечно є провістником майбутнього вже на всесоюзну скалю, де найважніший голос належатиме Україні.

С. Ш-III

В Р А Ж І Н Н Я   З   К А Н А Д И

(Розмова з професором Д. Дорошенком про подорож його).

Користаючись з переїзду професора Д. Дорошенка через Париж, ми звернулися до нього з де-якими запитаннями про його подорож до Канади і про життя канадійських українців. Професор завітав до нашої редакції, де й поділився своїми вражіннями з далекої — вже другої за останні два роки — подорожи за океан.

Перше питання, поставлене нами, було: яка мета була подорожи проф. Дорошенка і з чієї ініціативи?

— Так само, як і торік, я їздив на запитання Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні, щоб прочитати курс історії української літератури в Едмонтоні (провінція Альберта в західній Канаді), де я вже минулого літа прочитав курс історії України. Сьогоднішній курс складався з 28 двохгодинних лекцій і обіймав огляд

української усної словесності й письменства від початків до світової війни. Слухачами були студенти й студентки університету в Едмонтоні, а тако-ж народні вчителі, які поприїздили на літні університетські курси. Записалося всього 70 слухачів (торік було 77). Перший свій вступний (прилюдний) виклад я мав у залі Інституту ім. М. Грушевського на тему про Котляревського з нагоди столітніх роковин смерти поета, а цілий курс викладав в аудиторії Alberta College. Розуміється, виклади мої носили загальний характер, я зупинявся лише на характеристичі головних течій і фактів нашого письменства, цитував важніших авторів, маючи на увазі, що значне число слухачів не мало відповідної підготовки, а були й такі, для яких навіть слухання лекцій українською мовою становило певні труднощі, — потім, одначе звикли. Нема що таїти, українська молодь в Канаді підлягає непереможному впливу англійської мови, англійської культури. Школа в Канаді — англійська, поставлена вона дуже добре, і діти скоро опановують англійську мову й говорять нею між собою. Правда, батьки на свій кошт утримують, головно при церквах, так би мовити курси української мови для дітей в позашкільні години; ці курси організують так звані гуртки «Рідної Школи». Але не завжди це досягає мети, та й дає себе відчутти брак спеціально для канадійських умов пристосованих підручників. Та й українська шкільна і взагалі дитяча книга ледві може витримати конкуренцію з англійською. Старше покоління ще твердо держиться свого українства, дорожить духовим зв'язком з старим краєм, живо цікавиться його долею, але молодь, та, що родилася й виросла в Канаді, здебільшого відчуває свій зв'язок з українством лише теоретично, хоч трапляється й чимало виїмків.

— Скажіть, яке ж було при таких умовах відношення слухачів до Ваших викладів?

— Треба зазначити, що слухали мене саме ті, які свідомо цікавилися українською історією, українською літературою. Були такі, що приїхали за-для цього з далека, за 400-500 кіл. Кільки було й таких, що слухали мене й минулого року. Більшість записували собі лекції і взагалі дуже пильно й уважно слухали. Для улегшення справи було заздалегідь видано й роздано всім слухачам докладний проспект викладів. Взагалі, мушу сказати, як і торік, я старався показати в своїх викладах, що ми, українці, маємо тисячелітню славу історію, з якою не маємо чого соромитися перед іншими народами; маємо в тій історії багато величнних моментів; маємо розкішну народню поезію, якої міг би позавидувати нам не один культурний нарід; маємо прекрасну багатовікову літературу, пам'ятками якої справедливо можемо пишатися перед цілим світом, а наших новіших письменників перекладають на чужі мови, й чужинці високо їх цінять. Я старався, по змозі, розвіяти у слухачів те «почуття нижчости», на яке не раз терплять наші люде в Канаді, соромлячись признатися до свого українства перед англійцями: не раз бувало, зай-

деш до української крамниці; як нема сторонніх, господарь голосно й охоче говорить з вами по українськи, а ввійшов англієць, — старається говорити тихо, щоб той не чув: соромиться. Кажали мені, що де-хто (правда, не в Канаді, а в Штатах) навіть прізвіще українське міняє на англійське. Отже при таких умовах дуже важно було впоїти в молодь переконання, що ми нічим не нижчі від англійців і ні від кого, і що, переймаючи багату культуру англійську, не треба цуратися свого рідного. Як що мені пощастило хоч трохи переконати в цьому своїх слухачів, то я би вважав, що мої виклади принесли свою користь.

— Чи Ви, пане професоре, обмежилися тільки курсом, чи давали тако-ж і публічні виклади?

— Певна річ, я не обмежувався курсом. Коли приїхав такий рідкий гість з так далекої сторони, то, розуміється, багато було з-поміж місцевого громадянства, які хотіли його послухати. До Канади, як і до Сполучених Штатів, до недавнього часу приїздили здебільшого партійні діячі, які промовляли на політичні теми. На теми загально-національні і наукові не промовляв майже ніхто. Виїмок створили виклади професора О. Бочковського, який приїздив по-заторік з Праги, і професора В. Тимошенка, який приїздив три роки тому з Штатів. Обидва зробили як найкраще вражіння і високо піднесли авторитет українських учених. Особливо багато зробив професор Бочковський, який пробув у Канаді кілька місяців і об'їхав її мало не всю. Де я потім не був, скрізь згадували його як найкраще. Правду сказати, він і мені значно улегшив завдання, уторував шлях. Ото-ж виступав і я з публічними викладами. Я вибрав теми далекі від усякої політики, такі, що не можуть нікого зачепити, бо треба мати на увазі, що українське громадянство в Канаді поділено на різні релігійні обряди й на політичні напрямки й орієнтації; люде різних угруповань не завжди живуть між собою в згоді. Я вважав, що хоч мене запросив Інститут П. Могили, який належить до Союзу Українців-Самостійників, і я являюсь в першій лінії їхнім гостем, але мої виклади можуть бути цікаві для всіх українців без різниці обрядів і партій; тому я спинявся на темах, які мають загально-національне значіння, наприклад — про охрещення Руси-України, про Котляревського, про розвиток української національної думки протягом XIX і початку XX віків, про розвиток національного руху на Великій Україні на початку XX століття. І справді, мушу сказати, що скрізь, де я не виступав з своїми викладами, вони викликали помітний інтерес з боку громадянства, а місцева преса дуже прихильно їх оцінювала.

— Де Ви давали Ваші публічні виклади?

— Я давав їй майже в усіх головних осередках української еміграції, через які доводилося мені переїздити. А переїхав я майже цілу Канаду від океану до океану. Цього року я виступав з публічними викладами, окрім Едмонтону, в Велінгтоні (провін-

ція Альберта), Саскатуні, Мечемі і Конорі (провінція Саскачеван), у Відніпегу, Торонто й Монтреалі.

— Чи контингент Ваших слухачів складався з представників різних угруповань, чи переважали якісь певні групи?

— Мушу сказати, що переважали слухачі, які належали до Союзу Українців-Самостійників, інакше — українці православної, які являються членами Української Православної Автокефальної Церкви. Це поясняється в значній мірі тим, що виклади відбувалися в будинках, які належать до Союзу або до Української Православної Церкви, а відомості про мої відчити ширили й брали ініціативу що-до влаштування викладів — організації Союзу Самостійників, на чолі якого стоїть талановитий і енергійний молодий адвокат П. Лазарович. Але бували на моїх викладах також і українці-католики, гетьманці, заходили навіть комуністи (як мені оповідали, бо сам я не міг знати складу моїх слухачів). Кажали мені, що не ходили лише націоналісти, які чомусь, як і торік, бойкотували мої курси і публічні виклади. Наприклад, цим разом у Монтреалі націоналісти дуже гостро агітували проти мене, як проти «москаля» (!?), зривали оповістки про мій відчит, заборонили членам своєї організації приходити на нього й т. д. Але відчит мій відбувся зовсім спокійно, і як що хтось із націоналістів, не вважаючи на заборону, побував на йому, то міг переконатися, що той відчит міг спокійно, а може й з цікавістю вислухати кожен українець, яких би політичних переконань він не дотримувався.

— А як Ви думаєте, чи подорожі, як Ваша, з науковими курсами й публічними викладами можуть допомогти розбудженню, або краще сказати, вдержанню національної свідомости серед канадійських українців? Чи не було б, на Вашу думку, ще більш доцільним, як би самі канадійці на місці подбали про організацію культурно-національної роботи власними силами, може навіть і в англійській мові?

— На мою думку, потрібне й те, й друге. Люде приїзджі, з «старого краю», гості, оживлюють духовий зв'язок з батьківщиною, вони завжди можуть сказати щось нове й цікаве, але безумовно потрібна й місцева робота, власними силами. В цьому напрямку вже де-що й робиться. Канадійці добиваються, наприклад, заснування катедр українознавства в трьох університетах: Вінніпегу, Саскатуні й Едмонтоні, й є певні вигляди, що де-що в цьому напрямі буде досягнуто. Вже й тепер є один англійський учений, професор Саскатунського університету Г. Сімсон, який викладає українську історію й літературу (він має катедру слав'янознавства). Не виключене, що для курсів українознавства будуть запрошувати учених з Європи всі три згадані університети самі від себе, і ці курси, які відбуватимуться протягом літнього семестру, будуть зараховуватися студентам, як і всі інші предмети. Що-до видань англійською мовою, то це річ дуже потрібна так з огляду на чужинців, як і на саму українську молодь, для якої англій-

ська книга часом доступніша, ніж українська. Де-що робиться і в цім напрямі, а саме: вже готовий до друку огляд української історії, спеціально написаний мною, переложений панею Г. Келлер-Чикаленко на англійську мову і зредатований проф. Г. Сімпсоном. Це буде досить грубенький том на 600 сторін друку. Канадійські земляки мають надію його видати до літа 1939 року. Загальний огляд українознавства (мова, письменство, історія) готує до друку і сам проф. Сімпсон. На скільки мені відомо, Інститут П. Могили має намір створити спеціальну комісію чи секцію, яка керувала б науково-видавничою справою.

— Яке Ваше загальне вражіння від цієї Вашої другої подорожи до Канади?

— Загальне моє вражіння зовсім позитивне і я би сказав — оптимістичне. Люде, які в умовах тяжкої праці, серед незвичних і трудних обставин, без нічєї допомоги, змогли створити для себе не тільки матеріяльні підстави свого існування, але подбали й про забезпечення своїх духових потреб — організували національну церкву, створили культурно-просвітні установи, пресу, видавництва, ці люде не дадуть себе винародовити навіть в умовах такої високої культури, як англійська. Дарма, що молоде покоління переймає англійську мову, ніби «англійщиться»: воно швидко відродиться, як тільки повстане своя Українська держава над Дніпром. Ця держава стане непереможною атракцією для всіх українців, розкиданих по цілому світу. А українці канадійці їй дуже придадуться: не грішми, не якимись легіонами чи літаками, а своїм фаховим знанням, своїм багатими практичним досвідом: по тій страшній руїні й спустошенню, які створила у нас большевицька окупація, буде потрібне необмежене число практичних робітників для відбудови, і Канада нам їх дасть. Це я не раз говорив канадійським землякам.

* * *

Нам залишається тільки подякувати шановному професорові за його такі цікаві й докладні відомості, що їх він уділив нашому співробітникові.

Л. К.

Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі з огляду на літні вакації зачинено буде протягом місяця вересня.

З ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ

Хочемо присвятити цей огляд підведенню підсумків. Хочемо зайнятися таким мало вдячним і мало популярним в часах теперішніх горячкових темпів завданням через те, що цей 1938 рік з повним правом може бути віднесений до років ювілейних. Припадає саме на цей рік десятиліття нового етапу розвитку українського життя і українського руху. Цей новий теперішній етап розвитку характеризується все далі зростаючим впливом регуляційних державних чинників на всі царини і галузі громадського й господарського життя, отже тим самим тако-ж і зростом впливів на наше національне життя.

Перед тим українське життя розвивалося в обставинах існування певних решток ліберальних установ і традицій довоєнного періоду. Оскільки українська нація була позбавлена власної державности, — короткий період нашого визвольного руху і змагань оббудувати власну державність тут само собою підлягає виключенню, — умови її розвитку ніколи не були особливо привабливими. Але за часів панування в державній практиці ліберальних тенденцій і обмеження державної чинности певним мінімумом, існували як на теперішні відносини досить широкі можливості — навіть в царській Росії — для розвитку національної самодіяльности. Спеціально значними були ці можливості в господарській сфері. Коли їх було використано лише в обмеженій степені, це в першу чергу був наслідок низького ступіня розвитку нашого національного руху і низького рівня організації наших національних сил.

1928 роком можна датувати перелом в розвитку українського життя й перехід його до нового етапу за нових обставин і нових умов. 1928 рік в СССР, де скупчується основна частина нашого національного масиву, знаменує собою різке визначення розриву з ліберальними традиціями Непу й перехід на нові шляхи періоду п'ятиліток; цей період характеризується збільшенням до максимум'а державних впливів на ціле громадське й господарське життя. Ці тенденції зросту регуляційної й плануючої чинности держави не обмежилися самими лише совітськими кордонами. В змінених формах вони на протязі останнього десятиліття виявляються з різкою випразністю в усіх державах, до складу яких увіходять українські землі. Вплив їх так само зазнає розпорошена по цілому світі українська еміграція. Наступлення світової господарської кризи спричинює зріст цих регулюючих і плануючих тенденцій в максимальній степені і процес наростання цих впливів продовжує йти crescendo аж до теперішнього часу.

Основною тенденцією сучасного етапу розвитку є що дедалі поступаюча об'єднання в руках держави всіх найважливіших культурних, соціальних і господарських чинностей і встановлення їх напрямку ведення державою. Сили, якими розпоряджає держава — людські й матеріальні — використовуються відповідно до державної рації. Межі приватної ініціативи й самодіяльности зведено до minimum'а. Українські сили, як людські, так і матеріальні так само включаються в той арсенал зособів, за допомогою якого держава здійснює поставлені нею завдання; це в кращому випадкові, бо ті українські сили, що з погляду державної рації визнаються непридатними, опиняються взагалі за бортом, поповнюють ряди безробітних, дістаються на найнижчі щаблі злиднів і убозства. А для чис-

ленних груп українського населення сучасні обставини приготують ще гіршу долю: зріст регулюючої чинності держави відбувається рівнобіжно зі зростом її караючої функції.

Вже десять років відбувається розвиток українського життя в цих нових умовах і не можемо ми не поставити собі питання, як одбилися ці нові обставини на нашому становищі.

* * *

Відповіді на це питання не належить до легких завдань. Іде мова в данному випадкові про етап, цикл якого ще не є закінченим. Іде річ про процеси, розвиток яких відбувається на наших очах. Незакінченість теперішнього етапу складає поважну перешкоду для підвешня підсумків. З другого боку, не меншою перешкодою є відсутність відповідної кількості об'єктивних даних, які би давали можливість всестороннього з'ясування нашого становища. Тенденційність в змальованні фактів і систематизації даних політичного і національного порядку існувала і існує з дуже давніх часів. Але що далі посувається вплив держави на чинність культурних і наукових установ, на пресу і на формування так званої громадської opinio, то все більш стає одноманітною оцінка тих чи інших з'явищ громадського і національного характеру; зменшується вибір тих джерел, шляхом співставлення яких можна було встановити незгліякшаштовану картину відносин в тій чи іншій області. Спеціальні труднощі існують тут для освітлення з'явищ українського життя, на вияви якого інтерес державної рації, що панує на данній частині української території, реагує з особливою гостротою. Ці всі труднощі ставлять нас перед необхідністю переводити підведення підсумків не в той спосіб, яким би його належалося робити нормально; не маємо можливості оперувати тут рядом цифр і фактів ширшого значіння, які би дали рел'єфний образ наших досягнень і втрат за останній десятилітній етап нашого розвитку. Цих узагальнених цифр і фактів, вартість яких не підлягала б сумніву, за теперішніх обставин ми маємо лише дуже обмежену кількість. Доводиться отже йти іншими шляхом і обмежитись лише міркуваннями загального порядку на тему про ті тенденції, які виявив розвиток українського життя в останньому десятилітті.

Найлегше зробити це — дати підсумок наших національних втрат за минулі десять років. Що вони були і що вони мусіли бути, то цей факт не підлягає жадному сумніву. Коли стикаються зараз з такою гостротою вимоги української національної рації, намічені нашою попередньою історією і нашим попереднім розвитком, і вимоги державної рації тих держав, що між ними поділено українські землі, мусять бути на обох боках певні втрати і жертви. Отже маємо їх і ми на своєму національному фронті. Мусимо їх мати, коли особливо зважити, що основна частина нашої національної території знаходиться під владою совітського режиму, найбільш брутального і безоглядного в переведенні тих цілей, які він собі поставив. Але чи ці наші втрати є тим найбільш характеристичним, що відзначає наш національний розвиток в минулому десятилітті? Там, де провадиться боротьба, жертви бувають неминучими, але жертви несе не тільки той табір, який зазнає поразки, але тако-ж і той, якому суджена перемога. Отже наявність жертв ще не визначає лінії розвитку подій. Це з одного боку. З другого боку, не треба забувати, що наявність втрат на нашому фронті не завжди і не скрізь означає наявність здобутків на фронті нашого противника. Коли йде мова про збільшення сили противника тими одиницями і групами, які підлягали процесові асиміляції, завжди лишається питанням, оскільки цей процес асиміляції пішов глибоко і оскільки

такі асимільовані елементи з чужими традиціями і чужою психікою не спричиняються до зменшення з'єднаності і злютованості того табору, до якого вони перейшли.

Питання про наші втрати і жертви в аспекті намічення лінії розвитку подій є цікавим з іншого погляду. Виникає питання, чи не були ці втрати остільки болючими для нас, що вони спричинили дезорганізацію і ослаблення потенціальної сили наших кадрів, чи не виникає наслідком цього для нас така ситуація, що нам загрожує небезпека обернутись в безформену масу, яку порівнюючи з незначними зусиллями далі вдасться використати, як матеріял для чужих експериментів.

Думаємо, що існують всі данні для того, щоб дати на це питання на підставі досвіду з нашого національного життя на протязі останніх десяти років і в рішуче негативну відповідь. Натиск чужих сил на наше життя спричинив дальше загострення і оформлення суперечностей між вимогами нашої національної рації і тими планами, які що до нас мають чужинці. Класичним прикладом в цій області є розвиток відносин за останні десять років на совітській Україні. Коли розвиток подій за часів революції мав для нас такий фатальний характер, одною з причин цього було те, що ворожа, комуністична акція в де-якій мірі розколола наші народні маси; не виявили і вони, і почасти тако-ж ті, що займали провідні становища, тої витривалості, не висунули стільки сил, які потрібні були для успішного закінчення боротьби. Яка різниця в порівнанні з тими подіями, які мали місце на протязі останнього десятиліття! Уперта систематична боротьба селянських мас з початку проти колективізації, тепер в рямцях самих колхозів—продовжується і не вгаває цілий ряд років. Націоналістичні ухили серед такого, здавалось, міцного і зорганізованого цілого, яким була комуністична партія, стали буденним явищем. Коли в попередньому десятилітті були такі імена, як імена братів Касяненко — російських агентів в українських національних колах, — останнє десятиліття висовує імена Хвильового, Скрипника і багатьох інших. Українська література і українська наука в совітській Україні, не зважаючи на ряд постійних і систематичних чисток, продовжує виявляти раз-у-раз своє національне обличчя. Планова і регулююча чинність совітської влади, її змагання підпорядкувати український рух вимогам загально-союзної рації породжують яскравий опір, утворюють виразну національну контр-акцію. Подібну картину ми зустрічаємо і на інших українських землях, а тако-ж серед еміграції. Коли залишаємо на боці дрібні сварки і дрібну полеміку окремих громадських груп і одиниць, природні і неминучі в ненормальних умовах сучасного розвитку українського життя, скрізь ми можемо констатувати, як чужий натиск викликає і родить широку українську протіакцію. Не зважаючи на поступаюче погіршення матеріальної бази для розвитку українського руху, він знаходить сили і можливості для свого поглиблення і поширення. Зменшуються в процесі розвитку подій ідеологічні різниці між окремими українськими політичними течіями. Втрачені в зв'язку з невдачами наших визвольних змагань спільна мова і спільне розуміння наших загальних національних цілей поволі відновляється і набуває все ширших розмірів. Творються нові національні вартості, а серед них на першому місці треба поставити буйний розвиток нашої літератури, яка висунула в останніх роках цілу низку нових талантів. Цей останній факт ми вважаємо особливо пророчистим. *Inter arma silent musae* — говорить давня приповідка. І коли за теперішніх умов збільшеного, інтенсивного загального наступу на наші національні позиції, маємо ми можливість констатувати цей розсвіт нашої літератури, є це свідцтвом тих великих потенціальних сил, якими розпоряджає український національний рух. В теперішнім загальній атмосфері в Європі, переповненній елементами високого національного піднесення, знаходить він спеціально сприятливі умови для свого скріплення і зросту. Тим то, не зважаючи на ворожий натиск, на всі шикани і обмеження, які зазнавав він на протязі останнього десятиліття, йде він вперед, знаходить нові форми і мож-

ливості для свого виявлення. Тим до досвід останнього десятиліття дає нам повну певність того, що ідеал, який ставить собі українська нація, буде реалізований.

* * *

Твердження, яке ми висовуємо, може видатись перейнятим певного роду суперечністю. Яким способом можна констатувати успіхи нашого руху, яким способом можна висловити переконання в остаточній його перемозі, при наявності фактів організованого, збільшеного наступу на наші національні позиції і колосального зросту сил і можливостей впливів державного апарату?

Думаємо, що ця суперечність існує лише для тих, які підлягають модному в теперішніх часах гипнозу несбмежених творчих можливостей державної влади. Зріст і поширення державної чинности на все нові області громадського і господарського життя відбуваються тепер за умов поширення спільної і некритичної віри в те, що творчі можливості держави є безмежні. Ця віра підтримується тим, що при існуючому в дуже багатьох державах гляйхшахтованні преси і громадської opinii факти, які би могли заперечити таку віру, лишаються по-за межами ширшої громадської уваги.

А проте можливості державних впливів, хоч й забувають це тепер, мають свої межі. Спеціально являються обмеженими ці можливості в області асиміляції чуженациональних елементів, що увіходять до складу державних організмів. Ті максимальні вимоги, які ставить сучасна держава до громадянина, можуть бути ним належно виконані, коли він не лише механічно переводить ту працю, яку йому доручено, але тоді, коли у нього є відповідне психологічне наставлення, що забезпечує максимум продуктивности. Держава не має можливости піддати контролі психологічне наставлення своїх громадян. Громадяне, що належать до чуженациональних груп в державі, зовнішніє можуть наподобити всі ті ознаки, що їх вимагає держава. Можуть прийняти чужу мову, світогляд, релігію, але психологічно ли шитись чужими, а це дасть свої наслідки в функціонуванні державного апарату. Під цим оглядом дуже характерно, що ССРСР, та держава, яка систему державного примусу і втручання довела до максимуму, мусіла розвинути величезну чинність в обсягу виявлення і ліквідації ухилів всякого роду.

Образ зміцнення і розвитку українського руху за тих несприятливих умов, які створені були для нього обставинами останнього десятиліття, є проречистим доказом того, що існують області, в яких втручання державної влади може дати лише мінімальні наслідки.

В. С.

Кожен, хто бажає виявити ділом пошану світлій пам'яті Академіка Степана Смаль-Стоцького, може найкраще те зробити, склавши згідно з останньою волею Покійного, пожертву на Музей Визвольної Боротьби України в Празі.

Михайло Пересада - Суходольський
(Ген.-штабу генерал-хорунжий)

---

† **Ген.-хорунжий МИХАЙЛО ПЕРЕСАДА - СУХОДОЛЬСЬКИЙ**

Сумну вістку про смерть ген.-штабу ген.-хор. Пересади-Суходольського болюче відчули всі його босві товариші, особливо Залізні стрільці, бо-ж небіжчик був начальником штабу 3 дивізії в 1920 році, та разом виніс на своїх раменах увесь тягар оперативної роботи, роботи по організації замість дивізії.

Ген. хор. Пересада-Суходольський був здібний організатор, вмів захопити підвладних йому людей працею, бо сам був надто активним та трудолюбним, але головне — вмів підходити до молодих недосвідчених старшин та за короткий час виробляв з них добрих штабових працівників, завдяки чому штаб 3 дивізії, заповнений молодими енергійними старшинами, під керуванням свого шефа, блискуче виконав своє завдання в 1920 році.

Чи мало з учнів ген.Пересади були покликані на відповідальні посади в вищих армійських апаратах.

По своїй вдачі небіжчик був надто скромний, добрий товариш, тому співпрацювати з ним було легко. Як старшина ген. штабу в своїй праці був методичний, з великим боєвим досвідом, вміло оцінював боєву ситуацію та швидко приймав рішення. Тяжкі героїчні бої дивізії під м. Заміховим, на р. Збруч, на р. Дністрі біля Нижньова відбулися при безпосередній участі в них ген. Пересади; тільки завдяки добре налогодженій службі штабу дивізії, вони скінчились успішно та увійшли в історію молодого укр. Армії, як найкращі сторінки. На еміграції — в таборі м. Каліш ген. Пересада виявив себе добрим адміністратором та належною йому витривалістю, працездатністю спричинився до того, що табір Каліш став центром культурного життя Армії на еміграції.

Смерть ген. Пересади велика втрата для нас. Відійшов од нас здібний старшина генштабу, талановитий організатор, чесний, скромний вояк. Все життя його минуло як суцільний труд над відродженням Української Армії, в боротьбі за волю України.

Низкий уклін тобі, дорогий товаришу, від Залізних.

Ген. Ол. Удовиченко

Ген.-хорунжий **МИХАЙЛО ПЕРЕСАДА - СУХОДОЛЬСЬКИЙ** (Некролог)

Дня 29 липня ц. р. помер у Львові, ген.-штабу генерал-хорунжий Михайло Пересада-Суходольський. Михайло Степанович Пересада-Суходольський уродився 23 травня 1883 р. в місті Валки на Харківщині. Середню освіту здобув у реальній школі у м. Валках. Підчас російсько-японської війни зголосився до війська як охотник-однорічник («вольноопределяющийся») і перше боєве хрещення дістав на сопках Манджурії. За боєві заслуги дістав рангу старшини-прапорщика. По війні вступив до Чугуївської Військової Школи, яку скінчив у ранзі підпоручника. В 1913 р. по складенні конкурсового іспиту прийняли його до Військової Імператорської Академії. Служив до світової війни у 150 піхотному Таманському полку, а скінчивши Військову Академію, пішов на світову війну, в якій брав участь до самого кінця як старшина російського генерального штабу.

По революції 1917 р. відразу зголосився до служби в рідній Українській Армії, в якій займав посади: начальника відділу і начальника штабу 3 дивізії у Києві та у 1919 р. отамана-квартирмейстра Київської Групи та начальника штабу 4 дивізії отамана Ю. Тютюнника. В році 1920 був начальником штабу 6 Запасної Дивізії і начальником оперативної управи при І. Генер. Квартирмейстер. Генерального Штабу і начальником штабу 3 Заліз-

ної Дивізії. В році 1921 був начальником Відділу Повстанчого Штабу. За бовві заслуги був піднесений до ранги полковника та генерал-хорнжого.

Михайло Пересада-Суходольський був визначним фахівцем військової штуки та високоздисциплінованим страшиною, яких нам так бракує. На еміграції він оселився у Львові з метою працювати для добра свого народу. По скінченні молочарського курсу у Стрию займав скромні посади в Районових Молочарнях Жовківщини, а остатннє у Лісниках, к. Бережан.

Тяжка праця та злидні, в яких він перебував з родиною, остаточно підірвали його сили та прискорили його передвчасну смерть. Покійний співпрацював з українською політ. еміграцією та був членом Відділу Українського Центр. Комітету у Львові.

О. Кузмицький

(«Діло», 31. VII. 1938).

---

‡ Ю Р І Й М Е Л Ь Н И К

(некролог)

---

28 червня 1938 року у Варшавському Шпиталю Св. Духа помер від хвороби, що в медицині називається *timor celebris*, сотник 6-ої Січової Стрілецької Дивізії і інженер гідротехник Юрій Васильович Мельник.

Інженер Юрій Мельник належав до тих, на жаль, нечислених українських інженерів, що, опинившись по-за центральними осередками еміграційного життя, на провінції, в чужому оточенні, ніколи не поривав зв'язку з українським організованим життям. В Кельцах, де пройшли останні роки його життя, він був уповноваженим двох емігрантських організацій — Т-ва «Український Центральний Комітет» у Польщі і «Спідки українських інженерів і техників емігрантів». Небіжчик завше був активним членом емігрантської родини; підтримував емігрантські організації, акуратно платячи всі належні внески, жертвуючи з свого невеликого бюджету по ріжних відозвах і закликах, купуючи видання українських інституцій. Оскільки було можливо, намагався підтримати живий зв'язок з емігрантськими осередками, і ще так недавно, щось за три тижні до його передчасної смерти, ми бачили його на З'їзді Воєнно-історичного Товариства в Варшаві. В особі Юрія Мельника українська еміграція втратила зразкового члена, якого завше можна було ставити в приклад іншим.

30 червня ц. р. його поховано на Вольському кладовищі у Варшаві. Над могилою прощали небіжчика в імені Головної Управи Українського Центрального Комітету інж. Я. Танцюра і в імені Спідки українських інженерів і колеґ-подобрадчан інж. Є. Гловінський.

ЗАМІСЦЬ НЕКРОЛОГІУ

«Кожна людина це світ, який з нею народжується й з нею вмирає... Під кожною могильною плитою тежить всесвітня історія...»

Вольтер

В скромній домовині на Вольському кладовищі в Варшаві під тягарем землі чужої спочила історія українського інтелігента з першої половини ХХ-го століття. Послухайте її:

26 квітня 1896 р. в селі Табурищі, на Херсонщині, народився Юрко Васильович Мельник. Як правдивий син свого селянського народу, скінчив Андріївську Сільсько-Господарчу Школу у Верхньодніпровському. Але не довго батьки тишились своїм вже «дозрілим» сином, бо в початку 1916 року безвусий «прапорщик», наладований наспіх в 1-ій Одеській Школі, виїжджає на південно-західній фронт.

Бої в Карпатах, в резерві—карти і вино. Листи від неньки тримає про собі, читає крадькома, довго читає... Контузія, в шпиталі гамір, весело в шпиталі...

1-го серпня 1917 року голос крові запроваджує його до 1-го Гайдамацького Куріння. Раптом молодеча необережність, і тиждень страшний тиждень у Одеських большевиків. Рясний дощ прикладів спить на вперту голову...Хвилина забуття...Начеб-то тепло, стадо і ніби з темного кута дивляться перелякані очі неньки... «Говори!»... і знову приклади... Думали, що помер, і це його врятувало. В кінці 1918 року кінчає Інструкторську Школу Старшин у Києві. По Школі вступає до 3-ої Залізної Дивізії і в грудні 1919 року разом з недобитками української молоді опиняється в Польщі.

«Ланцут» роззявив сіру пащу воріт, наїжив панцир дротяний й тихо дрімає, зблимаючи таємниче чорними дірами порожніх бараків... Швидко рідіє «двуперхова» саля, все тісніше робиться в шпиталі, а за колючими дротами, на волі, ростут новенькі хрести... Це тиф...

Формується 6-та Дивізія. В блідих виснажених обличчях запалюється і надія. Решткою сил після гнилих оселедців і кави гірької підбадьорує козаків, затагаючи пісню веселу, провадючи на вправи військові. Сам мусить вчитись, проходить вишкіл і признається до технічного куріння, якого вже ніколи не покине.

Нарешті марш на Київ. Весело гомонять вагони. Не віряться, що були дроти, що лишились новенькі хрести... Пісня лунає весела. Ідемо до Києва всі...

Юрій Мельник

Місяць у Золотовсрхому Київі, рясно від квітів. Хрещатик гомонить. А ввечері Купецький Сад. В ночі ще краще... І знову варта, як з театром? За півгодини побачення. Але попрощатись не встиг...

Перед світом довгим шнуром відкочувалась молода хвиля українського щастя. Ні сміху, ні пісні, смуток сам. А шлях, як терпіння, довгий — без їжи, без сну. Здоровим не вільно сидати.

Нарешті Ковель. Неспокійною порожнечою привітали темні вулиці українське військо. Біля кухні походної немає черги. Військо спочиває, військо заснуло. Київ - Ковель. Не треба будити. А потім цілий шлях 6 Стрільницької аж до 22 листопада 1920.

Надія живе. Наказом по Техничним військам УНР підвищено хорунжого до ранги сотника. Ад'ютанти працюють, вправи щоденно. В вишколі вимагають уважності. З'являється бібліотека. Напевне останню книжку прочитав у Табурищі. Працює в театрі, на вечірках обтанцьовує дам, заробляє вишивками,

часом читає, потім малює «на метри». Нарешті робить матуральний іспит в Каліші і по прикладу приятелів тікає з Табору. Восени 1924 року переходить щасливо «зелений» кордон від Звардонім.

Подєбради радісно вітають ще одну — «спасену» душу. Відразу без стипендії, на запомогах і власній праці тримається на поверхні бурхливого життя українських студентів. Вчиться пильно, працює в Допомоговому Комітеті, не забуває спорту і ходить на всі зібрання. Хор, курси Авраменка, вечірки, горячий пісок на Лабі, після іспитів «рівіско» і... в році 1929 кінчає інженерний факультет з вислідом дуже добрим, здобуваючи титул інженера-гідротехника.

І знову в Польщі, вже в третє і останнє. Якийсь час без праці. В Кельцах дістається на будову валів Вісли в Шуціні. Але криза господарча з 1931 року примушує шукати нової посади.

Ще рік тримається в дороговому відділі в Кельцах, а від 1932 року починає писати на всі боки трафаретні прохання до ріжних урядів, але посади немає. Хапається за всяку роботу, яка дає якийсь гріш і не дає впасти на душі. Початок самостійної праці тяжкий. Без грошей, без приладдя, без права уживати титулу інженера. Нарешті праця є, придбав власні меблі, книжки купує собі і вже має власну шадну книжечку на П. К. О. Від цього часу починає щедрою рукою сипати позички, допомоги, подарунки. Двері не замикаються до його гостинної хати, де можна виспатись, і з'їсти можна, і випити дадуть.

Раптом зустріч. Панночка тяжко працює, панночка утримує молодших братів, панночка народилась у Києві... її «кресовий» акцент, як вітер з України, такий теплий, дорогий і такий знайомий.

Вісім місяців подружка. Між працею брідж, між бріджем українська книжка, читали у двійку. І раптом за вісім днів його не стало... Навіть попрощатись не встигли. 28 червня 1938 року історія українського інтелігента скінчилась.

Інж. Є. Чернявський

Українська Бібліотека ім.С.Петлюри в Парижі має зібрати в світовій столиці і зберегти на будуччину духовні скарби нашого народу. На нашій еміграції, на кожному з нас лежить обов'язок підтримати й забезпечити її існування

СИМОН ПЕТЛЮРА *)

(матеріали для бібліографічного покажчика)

(Продовження)

833. З життя української еміграції в Польщі. 10 річниця смерті б. п. Головного Отамана С. Петлюри (Варшава — В. З. Перемишль — М. П., Каліш — Л., Тересполь Н. Б., Свіслоч — Назар Обідзінський, Краков — П. С., Доброміль, Барановичи-Морозенко, Біловіжжа — Г. М., Білосток — П. Ф., Цумань — Я. Танцюра, Хшанов — Р. Чиж, Гдиня — К. М.).
«За Незалежність», 1936, ч.20, сс.: 11-14.
834. З життя української кольонії в Кракові. Десятиліття смерті Головного Отамана Симона Петлюри. Процесійний похід на могили Поляглих Т. Ст.
«Новий Час», 1936, ч. 129, с. 6.
835. З життя українців у Німеччині. <Свято Петлюри...>
«Діло», 1936, ч. 158, с. 3.
836. З преси. Академія по Симоні Петлюрі в Букарешті.
«Гуржуймося», 1936, ч. I-II <XVII-XVIII>, с. 31.
837. (-ий). Відгомін Свята С. Петлюри в Бережанах.
«Новий Час», 1936, ч. 161, с. 11.
838. I. Ч. Свято в честь Головного Отамана Симона Петлюри [в Колодівці, Скалатщина].
«Діло», 1936, ч. 145, с. 7.
839. I. Ч. Свято в честь Головного Отамана С. Петлюри [в Скалаті Старім].
«Діло», 1936, ч. 241, с. 10.
840. Ілавче-Січовим Стрільцям та Гол. От. Петлюрі.
«Новий Час», 1936, ч. 137, сс.: 8-9.
841. Карאות за свято Петлюри.
«Українське Слово», Париж, 1936, ч. 170-171, с. [1].
842. Коломійщина — Симону Петлюрі.
«Новий Час», 1936, ч. 137, с. 7.
843. «Kurjer Wileński» o Atamanie Petlurze.
«Biul. Pol.-Ukrain.», 1936, ч. 28, с. 293.

*) Див. «Тризуб» ч.ч. 21-22 (571-72) з 30.V м.р., 23-24 (573-74) з 13. VI м.р., 26 (576) з 4. VII м.р., 32-33 (582-83) з 22. VIII м.р., 35 (585) з 12. IX м.р., 40-41 (590-91) з 17.X м.р., 43 (593) з 7.XI м.р., 45 (595) з 21.XI м.р., 46 (596) з 28. XI м.р., 11 (611) з 13. III. с.р., 12 (612) з 20, III. с.р., 25 (625) з 19 VI. с., 28 (628) з 10 VII. с.р., 29 (629) з 17 VII с.р.

844. (-ла-нюк). Свята Симона Петлюри [в Спасові і Тартакові, Сокальського пов.].
«Новий Час», 1936, ч. 140, с. 7.
845. Літературний конкурс.
«Діло», 1936, ч. 109, 8; ч. 110, с. 5.
846. Літературна нагорода ім. С. Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 104, с. 5.
847. Літературна нагорода ім. С. Петлюри.
«Новий Час», 1936, ч. 108, с. 5.
848. Літературна нагорода ім. С. Петлюри.
«Неділя», 1936, ч. 20, с. 12.
849. Літературна нагорода ім. С. Петлюри.
«Обрії», 1936, ч. 15-16, с. 6.
850. Луги на святі в 10-ліття смерті
Головного Отамана військ Укра-
їни Симона Петлюри.
«Вісти з Лугу», 1936, ч. 5.
851. Лугова Організація в пам'ять Гол.
Отамана [в Мостиськах, в Зарудинцях і в Сороках].
«Діло», 1936, ч. 164, с. 4.
852. Лугове свято в роковини смерті С. Пе-
тлюри.
«Неділя», 1936, ч. 21, с. 11.
853. Лугові свята в краю. Свята в 10-ліття смерті
Гол. Отамана С. Петлюри [в Новоставці, Нов. Бучач].
Перед повітовим святом в Яворові.
«Діло», 1936, ч. 172, с. 7.
854. Le 10-e anniversaire de la mort de
Simon Petliura.
«Bulletin du Bureau de Presse Ukrainien» 1936, ч. 17, с. [5];
«Prométhée», 1936, ч. 114, сс.: 29-30.
855. М. С. Г. Свято С. Петлюри [в Гологорох] .
«Новий Час», 1936, ч. 157, с. 7.
856. М-н. З українського життя у Празі.
Свято в 10-ті роковини смерті С. Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 120, с. 2. Скорочений передрук в «Неділі».
857. Миколаїв — в 10-ті роковини смерті
С. Петлюри.
«Новий Час», 1936, ч. 125, с. 7.
858. Міжорганізаційний Комітет для вшанування
С. В. Петлюри.
«Український Тиждень», 1936, ч. 20, с. 3. Передрук: «Час»,
1936, ч. 2160, с. 4.
859. Мусяєнко, Сергій. Лист до редак-
ції [з нагоди 10 річниці смерті Петлюри].
«Вояк», 1936, ч. 5, с. 4.
860. Нечай, Семен. Поклін вождеві.
«Тризуб», 1936, ч. 38, сс.: 3-4.
861. НИК. Повітове Свято в честь С. Пет-
люри [в Зборові].
«Новий Час», 1936, ч. 151, с. 7.

862. Обсерватор. Памяті Гол. Отамана.
«Новий Час», 1936, ч. 148, с. 7.
863. Очевидець. Пам'яті Гол. Отамана [в Стрілильках Нових].
«Новий Час», 1936, ч. 146, с. 7.
864. Памяті С. Петлюри.
«Новий Час», 1936, ч. 70, с. 9.
865. Памяті С. Петлюри [в Дубі, Долинського пов.].
«Новий Час», 1936, ч. 130, с. 7.
866. Памяті С. Петлюри [в Збаражі].
«Новий Час», 1936, ч. 149, с. 7.
867. Памяті С. Петлюри [в Золочеві].
«Новий Час», 1936, ч. 129, с. 7.
868. Панахида по бл. п. Головнім Отамані Симоні Петлюрі в Тернополі [24. V — 1936].
«Новий Час», 1936, ч. 115, с. 9.
869. Панахида по бл. п. Симоні Петлюрі.
«Новий Час», 1936, ч. 116, с. [1].
870. Перед академією в честь Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 118, с. 4.
871. Перемишль пам'яті Гол[овного] Отамана.
«Новий Час», 1936, ч. 146, с. 7. З цензур. пропусками.
872. Перемишль С. Петлюрі.
«Новий Час», 1936, ч. 122, с. 7.
873. Перемишль у 10-і роковини смерті С. Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 111, с. 7.
874. Петлюра по українських селах.
«Час», 1936, ч. 2192, с. 3. Передрук з «Нового Села» (Львів) ч. 23 з 1936 р. про думку селян В. України, що С. Петлюра жив.
875. Петлюрівські дні в Парижі.
«Ofinog», 1936, ч. 57, с. 1; «Неділя», 1936, ч. 23, с. 11.
876. Петлюрівські поминки в краю. [В Підгаті, в Ляшках Гостинецьких, пов. Мостицький, в Угринківцях, пов. Заліщики]. Академія в честь Симона Петлюри в Сокалі.
«Діло», 1936, ч. 139, с. 5; ч. 140, с. 5.
877. Поклін Отаманові [Свято Петлюри у Львові].
«Неділя», 1936, ч. 21, с. 11.
878. Посвячення хреста-пам'ятника на честь Симона Петлюри в Олексині [пов. Рівно].
«Новий Час», 1936, ч. 148, с. 7.
879. Прага вшановує Гол[овного] От[амана] С. Петлюру.
«Неділя», 1936, ч. 22, с. 11.
880. Пресова конференція в справі 10-х роковин смерті Симона Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 108, с. 6;

881. Пресо́ва конференція в справі 10-их роковин смерті Симона Петлюри.
«Новий Час», 1936, ч. 109, с. 8.
882. П'ятну́ють опльовування пам'яті за-служених українців. <З листів до Редакції від Українського Центрального Комітету — Філії у Львові. Союзу Українок Емігранток—філії у Львові. Клубу Українських Емігрантів у Львові.>
«Діло», 1936, ч. 114, с. 7.
883. Річниця смерті Головного Отамана С. Петлюри [в Надвірній].
«Новий Час», 1936, ч. 127, с. 7.
884. Роковини С. Петлюри в Берліні.
«Новий Час», 1936, ч. 94, с. 9.
885. Роковини С. Петлюри в Дрогобиччині.
«Новий Час», 1936, ч. 140, с. 7.
886. Роковини смерті Петлюри [в Стрию].
«Діло», 1936, ч. 125, с. 8.
887. Роковини смерті С. Петлюри [в Турці].
«Новий Час», 1936, ч. 125, с. 7.
888. Роковини трагічної смерті Петлюри [на Равщині].
«Новий Час», 1936, ч. 114, с. 7.
889. Роковини трагічної смерті Петлюри [в Отинії].
«Новий Час», 1936, ч. 125, с. 7.
890. Rozpisa śmiegsi Symona Petlury.
«Biul. Pol. Ukrain.», 1936, ч. 22, сс.: 226-227.
891. С. Петлюра живе в серцях народу на С. Україні.
«Дніпро», 1936, ч. 14, с. 7.
892. Сор. В поклоні Головному Отаманові [в Журавні].
«Новий Час», 1936, ч. 151, с. 7.
893. Свята в честь Симона Петлюри. Академія в честь Петлюри в Букарешті. Н.
«Діло», 1936, ч. 124, с. 3.
894. Свята в честь Симона Петлюри. Богослуження з панахидою у Скалаті.
«Діло», 1936, ч. 128, с. 5.
895. Свята в честь Симона Петлюри. 10-і роковини смерті Симона Петлюри в Городеччині. Сколе в честь Петлюри. Підгаєччина в честь Петлюри. Н. 10-і роковини смерті Гол. Отамана в Теревельщині. Лугове свято в честь С. Петлюри в Острівці.
«Діло», 1936, ч. 126, сс.: 3-4.
896. Свята в честь Симона Петлюри. 10-ті роковини смерті С. Петлюри в українській станиці у Каліші. — Присутній. Поклін пам'яті Гол. Отамана в Данцігу. День роковин смерті Головного

- Отамана С. Петлюри у Празі — у к. Спілка українців у Німеччині в десятиліття вбивства Симона Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 131, сс. : 3-4.
897. Св я та в ч е с т ь С и м о н а П е т л ю р и . К о л о м и й щ и н а — С и м о н о в і П е т л ю р і . Я к у ш а н о в а н о п а м я т ь С . П е т л ю р и в П о д е б р а д а х .
«Діло», 1936, ч. 133, с. 3.
898. Св я та в ч е с т ь С и м о н а П е т л ю р и . Л ю б л и н с ь к і у к р а ї н ц і в р о к о в и н и с м е р т и Г о л . О т а м а н а .
«Діло», 1936, ч. 132, с. 3.
899. Св я та в ч е с т ь С и м о н а П е т л ю р и . Р о к о в и н и с м е р т и С . П е т л ю р и у В а р ш а в і — К т в . К р а к і в у 10-л і т т я с м е р т и Г о л . О т а м а н а С и м о н а П е т л ю р и — Т . С т .
«Діло», 1936, ч. 125, с. 5.
900. Св я та в ч е с т ь С и м о н а П е т л ю р и . С в я т о в С т а р о м у С а м б о р і . С в я т о к у л ь т у р и й ж а л і б н а а к а д е м і я в Л о д з і .
«Діло», 1936, ч. 127, с. 5.
901. Св я та у ч е с т ь С . П е т л ю р и . У В а р ш а в і . В Л у ц ь к у .
«Діло», 1936, ч. 119, с. 4 З цензурн. пропуск.
902. С в я т к у ю т ь п а м я т ь С и м о н а П е т л ю р и .
«Час», 1936, ч. 2184, ч. 3.
903. С в я т о в 10-л і т т я с м е р т и Г о л о в н о г о О т а м а н а В і й с ь к У к р а ї н и С и м о н а П е т л ю р и .
«Діло», 1936, ч. 94, с. [1].
904. С в я т о в ч е с т ь б л . п . С . П е т л ю р и [в Б о р щ е в і] .
«Діло», 1936, ч. 192, с. 7.
905. С в я т о в ч е с т ь Г о л . О т а м а н а С . П е т л ю р и [в К о п и ч и н ц я х] .
«Діло», 1936, ч. 159, с. 7.
906. С в я т о в ч е с т ь Г о л . О т а м а н а С . П е т л ю р и в м . Х у с т і .
«Діло», 1936, ч. 149, с. 3.
907. С в я т о в ч е с т ь О т . С и м о н а П е т л ю р и [в Б у ч а ч і] .
«Діло», 1936, ч. 145, с. 7.
908. С в я т о п а м я т и С . П е т л ю р и у Л ь в о в і .
«Діло», 1936, ч. 109, с. 3.
909. С в я т о п а м я т и С . П е т л ю р и у Л ь в о в і .
«Наш Прапор», 1936, ч. 58, с. 3.
910. С в я т о п а м я т и С . П е т л ю р и у Л ь в о в і , Б л а г о с л о в е н н я н а в і д п р а в и д н я 24 т р а в н я у ц е р к в а х а р х и е п а р х і ї .
«Новий Час», 1936, ч. 111, с. 3.
911. С в я т о п а м я т и С . П е т л ю р и у Л ь в о в і . Б л а г о с л о в е н н я н а в і д п р а в и д н я 24 т р а в н я у ц е р к в а х л ь в і в с ь к о ї а р х и е п а р х і ї .
«Діло», 1936, ч. 109, с. 3.

912. Свято Петлюри в Підмихайлівцях [Рогатин].
«Новий Час», 1936, ч. 158, с. 7.
913. Свято Петлюри в [Сокольським] повіті.
«Новий Час», 1936, ч. 122, с. 7.
914. Свято Петлюри в Угнові.
«Голос Нації», 1936, ч. 13, с. 6.
915. [Свято] Симона Петлюри в Грушові і Нагуєвичах.
«Новий Час», 1936, ч. 127, с. 7.
916. Свято Симона Петлюри [в Підгаєччині].
«Новий Час», 1936, ч. 130, с. 7.
917. Свято Семена Петлюри і Івана Франка
«Дніпро», 1936, ч. 12, с. 6.
918. Свято Симона Петлюри по повітових осередках.
«Українська Нива», Луцьк, 1936, ч. 2, с. 2.
919. «Сокіл» пам'яті С. Петлюри [у Тернополі].
«Новий Час», 1936, ч. 163, с. 7.
920. Сократ. Минуле - Майбутнє <На маргінесі числених свят>.
«Українські Вісти», Львів, 1936, ч. 134.
921. Спомин-казка.
«Вісті з Лугу», 1936, сс.: 73-76.
922. Стаднюк, Г. Свято Петлюри в Києві.
«Українська Нива», 1936, ч. 1, с. 3.
923. ток. Свято С. Петлюри в Данцігу.
«Новий Час», 1936, ч. 141, с. 2.
924. Турка н. Стр. Свято С. Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 138, с. 7.
925. — ук. В день десятої річниці смерті Головного Отамана С. Петлюри.
«Час», 1936, ч. 2176, с. 3; «Українське Слово», Ужгород, 1936, ч. 22, с. 3.
926. — ук. Українська колонія в Празі пам'яті С. Петлюри.
«Новий Час», 1936, ч. 130, с. 6.
927. Хоменко, С. [Лист до редакції в справі улаштування свята Петлюри у Тернополі].
«За Незалежність», 1936, ч. 22-23, сс.: 22-23.
928. Хрест Симона Петлюри.
«Діло», 1936, ч. 110, с. 5.
929. Хроніка. З життя укр[аїнської] еміграції. Парагвай. — Пам'яті С. Петлюри.
«Тризуб», 1936, ч. 31, с. 15.
930. Хроніка. З життя укр[аїнської] еміграції у Франції. — Академія пам'яті Пана Головного Отамана Симона Петлюри в Греноблі.
«Тризуб», 1936, ч. 31, сс.: 14-15.
931. Хроніка. Франція. — Десята річниця смерті Головного Отамана С. Петлюри. Чехословаччина — VI. З'їзд

- Союзу б. Українських Старшин в Чехах. 10 річниця смерти Головного Отамана Симона Петлюри в Празі.
«Вояк», 1936, ч. 5, с. 4.
932. Ш а н у є м о С и м о н а П е т л ю р у і с л о в о м і ч и н о м .
«Час», 1936, ч. 2172, сс.: 2-3.
933. Щ е о д и н г і д н и й п а м'я т н и к С . П е т л ю р і .
«Неділя», 1936, ч. 20, с. 11. Про бібліотеку ім. Петлюри в Холтині.
934. Щ о є з в ш а н у в а н н я м п а м'я т и у к р а ї н с ь к о г о в о ж д я С и м о н а П е т л ю р и ?
«Час», 1936, ч. 2161, с. 4.

б) ОФІЦІЙНІ ВІДЗОВИ, ПРОГОЛОШЕННЯ

935. А к а д е м і ю п а м'я т и С . П е т л ю р и п е р е н е с е н о н а 31 т р а в н я . — К о м і т е т .
«Діло», 1936, ч. 115, с. 4.
936. А к а д е м і я п а м'я т и С . П е т л ю р и п е р е н е с е н а н а 31 т р а в н я .
«Новий Час», 1936, ч. 117, с. 7.
937. А н к е т а д л я о д е р ж а н н я «Х р е с т а С и м о н а П е т л ю р и» .
«Табір», ч. 28/29, сс.: IV-VI; «Тризуб», 1936, ч. 14, сс.: 7-8; «За незалежність», 1936, ч. 18, с. 15; «Політ. інф. бюлетень», 1936, ч. 3, с. 23. Ця анкета видана ще і окремим листком.
938. В с п р а в і с в'я т к у в а н н я 10 - и х р о к о в и н с м е р т и С . П е т л ю р и [К о м у н і к а т] .
«Діло», 1936, ч. 96, с. 4.; «Новий Час», 1936, ч. 97, с. 3; «Українські Вісти», 1936, ч. 102, с. 4.
939. В і д о з в и й к о м у н і к а т и . Н е з а б у в а й м о п р о б і б л і о т е к у і м . С . П е т л ю р и в П а р и ж і !
«Діло», 1936, ч. 110, с. 7.
940. Д е н ь п а м'я т и С . П е т л ю р и [О ф і ц і й н и й з а к л и к Б і б л і о т е к и і м . С . П е т л ю р и в П а р и ж і] .
«Дніпро», 1936, ч. 10, с. [1].
941. Д е с'я т ь р і ч ч я с м е р т и С . П е т л ю р и [О г о л о ш е н н я к о м і т е т у] .
«Новий Шлях», 1936, ч. 20, с. 7.
942. Н а к а з В і й с ь к о в о м у М і н і с т е р с т в у і А р м і ї У к р а ї н с ь к о ї Н а р о д н ь о ї Р е с п у б л і к и . N o 2 . 25 б е р е з н я 1936 р . (Н а е м і г р а ц і ї - П і д п и с а в В . С а л ь с ь к и й , Г е н е р а л ь н о г о Ш т а б у г е н е р а л - х о р у н ж и й , М і н і с т р В і й с ь к о в и х С п р а в) .
«За Незалежність», 1936, ч. 18, сс.: 13-14; «Політ. інф. бюлетень», 1936, ч. 3, сс.: 21-23; «Табір», ч. 28/29, сс.: IV-VI; «Тризуб», 1936, ч. 3, сс.: 21-23.
943. Н а к а з Г о л о в н о ї К о м а н д и в і й с ь к а і ф л о т и У к р а ї н с ь к о ї Н а р о д н ь о ї Р е с п у б л і к и . N o 1 . 22 т р а в н я 1932 р . (П і д п и с а в А н д р і й

Лівицький. Головний Отаман. Контрасигнував: В. Сальський, Генерального Штабу генерал-хорунжий, Міністр Військових Справ).

«Табор», ч. 28/29, сс.: III-IV.

944. [Оголошення про панахиду в Грецькій Православній церкві в Парижі 24 травня 1936].
«Тризуб», 1936, ч. 21-22, с. [1].
945. Од Президії Головної Ради Хреста Симона Петлюри.
«Тризуб», 1936, ч. 23-24, с. 30.
946. Од Уряду Української Народньої Республіки [знагоди 10-ліття смерті С. Петлюри].
«Тризуб», 1936, ч. 21-22, с. 4.
947. Перед Луговим Святим. У 10-ліття смерті Гол. Отамана Симона Петлюри. Комунікат.
«Діло», 1936, ч. 113, с. 4.
948. У права української бібліотеки С. Петлюри в Хотині... [Відозва].
«Діло», 1936, ч. 107, с. 6.

в) П О Е З І І П Р С В Я Ч Е Н І С . П Е Т Л Ю Р І

949. Вероніка, Ф [илоновичева]. Відспівав кулемет пісні... Похмуре, зморщене чоло...
«Гуртуймося», 1936, ч. I-II <XVII-XVIII>, с. 9.
950. Дриггинич, Ярослав. Сірий воїн.
«Ми», кн. VI, с. 15.
К [осач], Ю. С. Петлюрі.
«Український Тиждень», 1936, ч. 22, с. [1]. Передрук з «Студ. Гол.», 1928. Див. ч. 565.
951. Кривко, Петро. Козак. Петлюра живе з нами далі.
«Вояк», 1936, ч. 5, с. 2.
952. Kunstman, Zdzisław. Дума о Атаманіе.
«Biul. Pol.-Ukrain.», 1936, ч. 50, с. 514.
953. Лисянський, Борис. На день 25 травня 1936 р.
«Український Тиждень», 1936, ч. 23, с. [1].
954. Лівицька - Холодна, Наталія. На могилі.
«Ми», кн. VI, сс.: 13-14.
955. Маланюк, Євген. 25 травня 1936 р.
«Вістник», 1936, кн. 7-8, сс.: 482.
Маланюк, Є[вген]. Пам'яті Петлюри.
«Обрії», 1936, ч. 15-16, с. [1]. Передрук із збірки «Земна Мадона» й частинно з «Студ. Вістн.» 1926. Див. ч. 571.
956. Олесь, О. Петлюрі.
«Волинь — Петлюрі», с. 16.

Оверкович, М. Лицар честі <Присвячується бл. пам. С. Петлюрі>.

«Гуртуймося», 1936, ч. I-II <XVII-XVIII>, с. 18. Новий варіант поезії з р. 1929. Див. ч. 572.

957. Печеніг, Оксана [псевд., О. Лятуринська]. Нам сніться сині береги... «Нова Хата», 1936, ч. 10, с. [1].

958. Стефанович, Олекса. Багряна Піраміда. <Сонет>.

«Гуртуймося», 1936, ч. I-II <XVII-XVIII>, с. 6.

П. Зленко

З нагоди
950 - ліття
охрещення
Руси -
України
війшли

ЮВІЛЕЙНІ ПОШТОВІ МАРКИ У Н Р

Ціна кожної 3 фр., за дві — 5 фр.

Побувати можна в Укр. Бібліотеці
ім. С. Петлюри в Парижі.

ХРОНІКА

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Франції

— Оден-ле-Тіш. Українськими організаціями м. Оден ле Тіша — Філією Військового Т-ва та Української Громадою було улаштовано свято 950-тиліття охрещення Руси-України. На це свято завітав до Одена протоієрей Бриндзан; у неділю 31-го липня о 10 год. рано в протестантській кірсі була виправлена служба Божя, по закінченню літургії протоієрей Бриндзан виголосив чулу промову, присвячену цій світовій події, та почався молебен з водосвяттям. По закінченню служби Божої та молебна всі присутні на чолі з протоієреєм Бриндзаном та генералом Башинським удалися на місцеве кладовище, де відбулася панахида по полеглим тут українцям. Під час літургії, молебна та панахиди чудово співав хор, під орудою Миколи Винницького. О 20 год. цього 31-го липня в салі при кафе «Вояжер» була влаштована вистава -баль; виставлено було другу та п'яту дію «Безталанна» Гобілевича; у грі участь брали: пані Дідок, Ступницька, Винницька, Ляшкова, Каленіченкова, Висенкова та пани: Щербак, Лук'яненко, Загній, Авраменко, Ярешко, Каленіченко, Звиницькій, Лисенко, Паляниця, Славінський. Всі аматори добре справились зі своїми ролями, в першій дії чудово були виконані парубками та дівчатами пісні на вечерицях, гарно виконав кілька танків п. Паляниця, опісля тако-ж, з танками виступали пані Дідок та п. Ярешко; виконання цього танку в гарних національних убраннях, було захоплююче, імпозантне. Не дивлячись на гарне виконання своїх

ролей всіма аматорами, все-ж та ки слід де-ного особливо відмітити.

Пані Дідок в ролі Софії виявила талант, дала добру гру, була прикрасою майже всієї драми. П. Ступницька в ролі Варки була чудова, в де-яких місцях чарувала своєю грою глядачів. Пан Щербак з повним успіхом талановито провів ролю Пилипа, п. Лук'яненко, бездоганно провів ролю старого, величче провела ролю «Ганни» пані Винницька.

По закінченні вистави відбулись загальні танці до 3 год ранку. Всім аматорам, що допомогли влаштувати виставу — щира подяка; особливо сердешна подяка пані Дідок за ту енергію, яка була виявлена при влаштуванні самої вистави.

— В Греноблі. В неділю, 10 липня, Українська Громада у м. Греноблі обходила урочисто 5-ти річницю існування Української Школи та кінець шкільного року.

Заходами навчителя п. Дорожинського як самий програм, так і перебіг його, був досить вдалий. Саля була прибрана відповідно дню. Два великі портрети наших найвидатніших письменників — Т. Шевченка і І. Франка, обгорнуті вінками живих квітів та вишитими рушниками, під котрими стояв стіл, покритий білою скатертю, та дві китиці живих квіток та де-кільки книжок зі свідощвами, призначених для дітей, на ньому, складали декорацію і мило вражали присутніх. Самий програм був літературно-вокально-музикальний. Із вступним словом виступив навчитель п. Дорожинський; у своїй промові він оповів про перебіг навчання при несприятливих умовах нашого місцевого життя взагалі та про тяжкі умови праці в школі зокрема. Та зважаючи на величезну вагу національного виховання ді-

тей, він і на далі приобідав працювати на цьому полі та закликав як і батьків, так і загал дбати про цю на сьогодні нашу саму важну справу.

Гучні оплески цілої аудиторії явилися виразним доказом як щирої подяки, так і солідарности.

Після цього виступали з промовами пп. Червонецький, Токайло та п. Рогатюк. Всі ці промови тако-ж мали не малий успіх, позаяк закликали до спільної праці в напрямку національного виховання дітей. По закінченні промов, мішаний хор під орудою п. Червонецького виконав: «Де Дніпро наш котить хвилі...» «Ой у лузі червона калина похилилася». Олена Каницька продекламувала вірш: «Мова рідна» Шашкевича. Ірина Рогатюк продекламувала вірш: «Моя хатка». Микола Вонарха розказав оповідання «Маленький

Петрусь»; після цього знов виступав хор декільки разів. Спів під акомпанімент гітари виконав п. Рогатюк та п. Червонецький. «Спи моя дитино». Декламував п. Ольхівський «Ворона і лисиця» Руданського. Струнна орchestra у свою чергу виконала декільки мелодій українських пісень. Вдруге по черзі виступали діти зі співами, декламацією та з читанням — Олена Каницька, Ірина Рогатюк та Микола Вонарха.

Всі точки програму були виконані досить добре, що-ж торкається дітей — то вони просто всіх захопили — так надзвичайно гарно виконували свої завдання.

На закінченні цього рідкого для нас дня грала орchestra, а дорослі і діти з захопленням танцювали аж до пізнього вечера.

П р и с у т н і й .

НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ

Д-р Микола Андрусак. Мазепа і Правобережжя. Львів 1938. Квартальник Вісника ч. 2 (18). Ст. 106.

Борис Ольхівський. Вільний нарід. Бібліотека Українського Державника. Том I. Варшава. Варяг. 1937. Ст. 92.

Гліб Лазаревський. Земельний Устрій Советської України. Бібліотека Українського Державника. Том II. Варшава 1938. Ст. 114.

Святослав Доленга. Донцовщина. Бібліотека Українського Державника. Том III. Варшава. Варяг 1938. Ст. 79.

Андрій Яковлів. До Історії кодифікації українського права 18 в. Видання Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі. Прага 1937. Ст. 12.

Дмитро Дорошенко. Степан Опара, невдалий гетьман Правобережної України. Видання Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі. Прага 1937. Ст. 16.

Олександр Шулгин. Ідеологічна ненависть і непереможна любов Жан-Жака Руссо до Франції. Видання Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі. Прага 1937. Ст. 8.

Роман Смаль-Стоцький. Крása і Погань. Видання Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі. Відбитка з 2 тому праць. Прага, 1938. Ст. 12.

Мих. Мілько. Чи тільки на Далекосхідні теми. ? Замість відвертого листа до редакції «Тризубу». Видавництво «Варта», 1938. Ст. 36.

Ю. Пономаренко. Гімн Св. Володимирові з нагоди 950-ліття охрещення Руси-України. На чоловічий хор. Накладом Прот. І. Бриндзана. Париж 1938. Ст. 4.

Табора. Воєнно-науковий журнал. Ч. 34. Рік видання 16. 1938. Ст. 56.

За незалежність. Число 7-8 (44-45). Серпень-Липень 1938. Бюлетень Головної Управи Українського Центрального Комітету у Польщі. Ст. 24.

Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки и громадського життя. Річних 6. Том II. Книжка 6. Червень 1938. Ст. 80.

Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Ч. 19 Прага. Травень 1938. Ст. 8.

Гуртуймося. Трьохмісячний журнал військово-громадської думки. Квітень-Червень 1938 р. 2. (XXIII). Ст. 24.

Далекий Схід. Орган Української Національної Колонії в Маньчжу-Ді-Ю. Рік I. Ч. 4. Ст. 15.

Українська Книга. Місячник присвячений бібліології та бібліофільству. Орган Бібліогічної Комісії Наукового Тов. ім. Шевченка та Українського Товариства Бібліофілів у Львові. Виходить за ред. Євгена Ю. Пеленського. 1937. I - X. Ст. 220.

Українська Книга, теж, III. 1938 рік. Ст. 15.

Церква і Нарід. Двохтижневик присвячений церковним і церковно-громадським справам. Рік 4. Крем'янець, ч. 15-16. 1-15 серпня 1938 р.

Володимир Островський. Під знаменем Христа. Повість з часу охрещення Руси-України в 988 р. Накладом В-ва «Церква і Нарід». Крем'янець 1938 р.

Протоієрей Михайл Тучемський. Життя і діяльність Святого Рівноапостольного Князя Володимира та охрещення при ньому Руси-України. (988-1938). З малюнками. Накладом В-ва «Церква і Нарід» Крем'янець Р. Б. 1938.

Що дав Володимир Великий Українському Народові. Накладом В-ва «Церква і Нарід». Крем'янець. Р. Б. 1938.

Церква наша Мати. Накладом В-ва «Церква і Нарід». Крем'янець. Р. Б. 1938.

Ч о м у Св. Київ не святкує 950-ліття свого хрещення? Накладом В-ва «Церква і Нарід». Крем'янець. Р. Б. 1938.
П а с т и р с ь к е П о с л а н і є Блаженнішого Діонісія, Митрополита Варшавського і всієї Польщі, з приводу 950-ти ліття охрещення України-Руси.

К а в к а з . (Le Caucase). Орган незалежної національної думки. Revue mensuelle. No 7-55. Juillet 1938. Ст. 40.

S i m a l i - K a f k a s y a . Северний Кавказ. Le Caucase du Nord. North Caucasia. Aulik Местма. Ежемесячний журнал. No 45-46. Январь-Февраль 1938. Стр. 40.

B i u l e t y n P o l s k o - U k r a i n s k i . Tygodnik Ilustrowany. Warszawa, 19 czerwca 1938 R. No 25(264), No 26 (265), No 27 (266),

C I L L A C C . Documentation anti-communiste. Bi-mensuel. No 11-135. Mai. 1938. Ст. 12 (123-134).

W ł o d z i m i e r z . B a c z k o w s k i . Prometeizm Polski. Wyjątek z książki, «Problem Polsko-Ukraiński w ziemi czerwieńskiej», wydanej nakładem «Polityka» w Warszawie. Ст. 18.

P r a g u e i n e x t r e m i s . L'avion Russe en détresse. Genève. Edition du Conseil Slovaque. 1938. Ст. 16.

P r a g u e a u x a b o i s . Lettre ouverte du Conseil Slovaque à la Nation Tchèque. 2e Edition du Conseil Slovaque . 1938. Ст. 16.

M a i s o u i ! L e s S l o v a q u e s s o n t s é p a r a t i s t e s ! , Réponse du Conseil Slovaque à M. Krofta Min. des Affaires Etrangères et à M. Osusky, Min. Plenipotentiaire de Tchécoslovaquie à Paris. Edition du Conseil Slovaque, 10, Croix-d'or, Genève. Juin 1938. Ст. 16.

A n t o n K l e m e n t . I l y a u n v é r i t a b l e « P a y s A l l e m a n d » d e s S u d e t e s e n T c h é c o s l o v a q u i e . Braumueller, Editeur, Vienne. 1938. Ст. 8.

W s c h o d , O r i e n t , No 2 (28). Kwartalnik poświęcony sprawom wschodu, Warszawa, kwiecień-czerwiec. 1938. Rok IX. Ст. 64.

O r i e n t a l i a C h r i s t i a n a P e r i o d i c a commentarii de re orientali aetatis christianae sacra et profana editi cura et opere Pontifici Instituti orientaliū studiorum Pont. Institutum orientaliū Studiorum, Roma 128 — 1938 Volumen IV. MCMXXXVIII. Ст. 328.

U k r a i n i a n P r e s s S e r v i c e (U . P . S .) P r e s s R e p o r t . No 17. July. 1938. Ст. 8. About Ukraine.

U k r a i n i s c h e r P r e s s e d i n s t . Deutsche Ausgabe. 8. 7. 1938. Vertretung fuer Deutschland. Berlin-Wilmersdorf I. Mecklenburgische Str. 73. Bericht No 25-209. Zusammengestellt auf Grund der Ukrainischen Presse. Ст. 3.

P r o m é t h é e . Organe de défense National des peuples opprimés de l'U. R. S. S. No 136-137. Mars-avril 1938. XIII Ст. 64.

L e C a u c a s e . Organe de la pensée national indépendante. Revue Mensuelle. 2e année. No 3-10 — Mars 1938 et No 4-14: Avril 1938. Paris. Ст. 42 i 40.

C I L L A C . Documentation anti-communiste. Bi-mensuelle. No 15-139. Août 1938. « Les Syndicats ouvriers en URSS.

В И К А З   ч . 1   П О Ж Е Р Т В
НА БУДОВУ ДІВОЧОЇ БУРСИ ДЛІЯ ДІТЕЙ ЕМІГРАНТІВ
(В З О Л . П О Л .)

(Від 19. X. 1937 р. до 6. IV 1938 р.)

1) Д-р П. Шкурат — 50, 2) Посол С. Скрипник — 10, 3) Ген. Загородський — 4, 4) І. Шаповал (Франція) — 5, 5) П. Охримчук — 0.50, 6) Л. Гречаник — 5, 7) М. Ващенко — 3, 8) А. Батюта — 5, 9) Л. Макаревич — 10, 10) Е. Силенкова — 5, 11) Е. Которович — 3, 12) А. Барабанів — 10, 13) Проф. О. Пеленський — 3, 14) С. Тищенко — 10, 15) А. Нестеренко — 5, 16) А. Віхман-Шраг — 5, 17) В. Євтушенкова — 5, 18) І. Чудненко — 10, 19) Прот. Червінський — 1.40, 20) Д-р Г. Могильницький — 5, 21) Инж. І. Шовгенов — 3, 22) А. Пухальський — 2.50, 23) Б. Горавський (збірка в інтернаті) — 6.35, 24) Я. Горшківський — 10, 25) Б. Мороз — 10, 26) Спілка інженерів і техніків на еміграції — 20, 27) Инж. Є. Плющ — 10, 28) О. Калюжний — 1.50, 29) Е. Реутова — 5, 30) А. Качан — 8, 31) Проф. Др. І. Фешенко-Чопівський — 10, 32) Митрополит А. Шептицький — 20, 33) Инж. Е. Перхорович — 5, 34) О. і П. Шандруки — 10, 35) В. Сахно — 3, 36) М. Мандзенко — 2, 37) В. Будзило — 3, 38) П. Самутін — 1, 39) М. Смовська — 5, 40) Ю. Ордановський — 2, 41) Е. Білецький — 5, 42) Проф. Д. Дорошенко — 5, 43) Єпископ Полікарп — 10, 44) В. Чабанівський — 5, 45) А. Лященко — 3, 46) Е. Шкляр — 1, 47) Др. І. Лівницький — 5, 48) Ген. В. Сінклер — 3, 49) М. Галушко — 2, 50) П. Багриновська — 10, 51) Ген. В. Куц — 10, 52) Українське Правниче Т-во — 15, 53) О. Яковлів (збірка в Скемпому) — 14.20, 54) С. Савула — 5, 55) О. Чубук-Подільський — 5, 56) Ремісниче Т-во «Зоря» в Жовкві (збірка) — 5.10, 57) Инж. Ю. Лівницький — 20, 58) Инж. А. Шумовський — 5, 59) О. Вишнівський — 5, 60) К. Вишнівська — 5, 61) М. Волков — 8.50, 62) Посол З. Пеленський — 5, 63) А. Сакович — 5, 64) Презид. А. Лівницький — 100, 65) П. Радлінський — 6, 66) В. Малєць — 10, 67) Т. Козак — 5, 68) Відділ УЦК Іновроцлав — 3.65, 69) Митрополит Діонісій — 100, 70) А. Валійський — 5, 71) Инж. С. Тимошенко — 5, 72) Д-р Д. Ладика — 5, 73) Відділ УЦК Рейовець — 10, 74) Инж. М. Теліа — 10, 75) Инж. М. Третеп — 18.55, 76) Г. Самчук, Ю. Луцик-Мулик, Ф. Войтюк — 10, 77) Г. Білоусова — 2, 78) Войцеховський — 5, 79) Відділ УЦК Люблін (через п. полк. О. Вишнівського) — 23.20, 80) Инж. Д. Клекоцький — 2, 82) М. Осідоч — 3, 83) Червінський — 4, 84) В. Таранович — 5, 85) З. і М. Пікульські — 5, 86) А. Качан — 3, 87) І. Корноухів — 10, 88) С. Савула — 5, 89) Инж. І. Гнойовий — 5, 90) Инж. І. Гнойовий (збірка в родині Криницьких Бересть н.Б. — 13.20, 91) Архимандрит Палладій — 20, 92) І. Кобилько — 5, 93) Рудичів — 5, 94) Гімн Т-ва «Рідна Школа» Львів — 5, 95) А. Швед — 5, 96) М. Гресько — 5, 97) Т. Скорський — 3, 98) — Відділ УЦК Тересполь — 5, 99) — Л. Дякова — 5, 100) Инж. Р. Паламарчук — 10, 101) В. Савченко-Більський — 15, 102) Офіс Нансена (Женева) (1000 шв. франків) — 1219.05, 103) О. Токаржевська-Карашевич — 5, 104) Союз Укр.-Емігрант. Варшава 50 відс. прибутку з вечірки — 157.15, 105) Інститут для дівчат в Перемишлі — 10, 106) Відділ УЦК Біловіжжа — 6.25, 107) Гальчевський - Войнаровський — 5, 108) О. і М. Рибачуки — 5, 109) Відділ УЦК Ченстохова (дохід з ялинки) — 100, 110) Відділ УЦК Познань (збірка) — 8.25, 112) Ліквідаційна Комісія Міжорганізаційного К-ту по увіковіченню пам'яті С. Петлюри, Каліш — 151.30, 113) Відділ УЦК Сосновець (через п. Шевиченка) — 10, 114) Д-р Г. Чуйко-Чикаленко — 10, 115) М. і Є. Федосієви — 10, 116) О. Рибачукова — 5, 117) Відділ УЦК Гайнівка — 5.50. Р а з о м 2613.15

Всім жертводавцям складає сердечну подяку, та просить про дальші пожертви

Союз Українок - Емігранток у Варшаві

Т О В А Р И С Т В О

« МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ » В ПРАЗІ

Вже 5 літ Товариство «Музей Визвольної Боротьби України» в Празі провадить збіркову акцію для збудування власного Українського Дому в Празі, в якому могли б приміститись дорогі пам'ятки нашої визвольної боротьби за самостійність і відновлення Української Державности.

Непевне міжнародне політичне й громадське становище та зв'язаний з цим ненормальний зріст цін на нерухоме майно поставили під загрозу всі наслідки п'ятилітньої збіркової акції Музею Визвольної Боротьби України, головне через неможливість придбати негайно відповідний дім для Музею на зібрані до цього часу кошти.

Щоб не допустити до можливості катастрофи й забезпечити пожертви, з таким довір'ям зложені на заклики Музею, Управа Музею не бачила іншої ради, як придбати негайно власний дім. Дім куплено на Гориміровій вул. ч. 6, Прага - Нусле, за 230.000 кч., в тому гіпотeka 95.000 кч.

Щоб пристосувати куплений дім для відповідного поміщення Музею, треба відразу надбудувати ще один поверх. На це, а тако-ж щоб позбутися не вигідної гіпотeki, треба ще коло 200.000 кч. готівкою (коло 7 тисяч доларів) — і то в якнайкоротший час.

Це примушує Управу Т-ва МВБУ, не припиняючи акції для зібрання пожертв, звернутися до нашого жертвенного громадянства за позикою та оголосити

підписку на національну позику Музеєві Визвольної Боротьби України

на таких умовах :

1. Товариство «Музей Визвольної Боротьби України» в Празі оголошує підписку на всенародню ювілейну безпроцентову позику Товариству в сумі 200.000 корон чеських (зглядно 7000 доларів) на покриття видатків Товариства, зв'язаних з купівлею дому для Музею ВБУ в Празі, пристосуванням його і внутрішнім урядженням для потреб Музею.
2. Зворот позики забезпечується всім нерухомим майном і капіталом Т-ва.
3. Підписка на позику почнеться з днем 1 травня 1938 року й буде закінчена 31 жовтня 1938 р. Підписані суми вірителі мусять внести до скарбниці Товариства разом з підпискою, або-ж не пізніше 31 грудня 1938 року.

4. Позику поділено на 2000 частин по 100 кор. ч. кожна частка (зглядно на 2000 часток по 4 долари кожна частка). Підписувати й сплачувати можна одну або й більше часток на одну особу (товариство, спілку і т. п.)

5. Кожному вірителю Товариство виставить довжну грамоту на ту кількість часток позички, яку віритель сплатить до скарбниці Товариства.

6. Зворот позики Товариство почне 1 січня 1940 й закінчить 31 грудня 1949. Кожен рік буде виплачено в поворот позики десяту частину загальної суми, що буде позикою зібрано, тим особам, що зголосять бажання, щоб позика їм була сплачена.

Коли-ж заяв поступить на суму більшу, ніж десята частина загальної суми позики, то буде переведено льосовання. Особи, на яких не випадеться, одержать свою позикку в наступнім році.

7. Виплату вильосованих часток позики Товариство переводитиме в Празі, або на бажання вірителя висилатиме поштою в обмін на довжну грамоту. Після трьох років з дня повідомлення вірителя про належну йому виплату всякі претензії на зворот позичених сум передавнюються. Невзяті суми стануть власністю Товариства, як безповоротні пожертви на Музей Визвольної Боротьби України.

8. Передача прав вірителя і довжної грамоти третій особі дозволяється лише за згодою Товариства.

Товариство «Музей Визвольної Боротьби України» в Празі покладає тверду надію, що наше таке чутливе до кожної поважної національної справи, громадянство прихильно поставиться до позичкової акції Товариства, спрямованої єдино на прискорення влаштування належного приміщення для неопцінених, як національний скарб, пам'яток, зібраних в Музеї, та допоможе Товариству достойно завершити велике діло збереження для сучасного й прийдешніх поколінь пам'яток славної боротьби за визволення України з-під ворожого панування та за кращу долю й волю Українського Народу.

Звіт про позикку буде опубліковано в українській пресі.

Прага, квітень 1938.

За Товариство «Музей Визвольної Боротьби України» в Празі:

Акад. Проф. Др. Ст. С м а л ь - С т о ц ь к и й, Голова Товариства

Проф. Ст. С і р о п о л к о, Секретарь

Проф. Д. А н т о н о в и ч, Директор Музею

А д р е с а : Ukrajinské Museum, Praha-Žižkov, Karlová č. 14. Tchecoslovaquie.

Повне видання творів Тараса ШЕВЧЕНКА

Зв'язуючи свій намір з 75-літньою річницею смерті письменника, Український Науковий Інститут приступив до першого повного видання його творів та першої серії дослідів над його життям і літературною діяльністю. Видання обіймає 16 томів такого змісту:

- Т. I Передмова од видавництва. Літературна біографія Т. Г. Шевченка. Автор біографії П. Заїцев.
- Т. II Поезії до року 1843.
- Т. III » 1843—1847 р. р.
- Т. IV » 1847—1857 »
- Т. V » 1857—1861 »
- Т. VI Назар Стодоля. Дрібніші твори. Томи II—VI редакція П. Заїцев.
- Т. VII Повісті: Художник. — Наймишка. — Варнак.
- Т. VIII Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. — Капітанша.
- Т. IX Повісті: Близнята. — Прогулянка.
- Т. X Журнал.
- Т. XI Листи. Редакція Л. Білецький.
- Т. XII Т. Шевченко, як малюв. (з численними репродукціями малюнків). Автор розвідки Д. Антонович.
- Т. XIII Т. Шевченко в його польських взаєминах. П. Заїцев.
- Т. XIV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на мову польську. Редакція Б. Лепкий.
- Т. XV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редакція Р. Смаль-Стоцький.
- Т. XVI Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Крім того, друкуються, як окремі — XXV-й — том Праць Українського Наукового Інституту, збірка монографічних розправ академіка С. Смалю-Стоцького, присвячених дослідженню творчості Шевченка (Т. Шевченко. Інтерпретації).

Творчість поета знайде всебічне освітлення в спеціально написаних для видання розвідках, а тако-ж коментаріях та примітках до тексту різних авторів.

До співпраці запрошені, крім означених угорі, такі особи: І. Балей, † В. Біднов, О. Бочковський, І. Бриг, Є. Вировий, Є. Гловінський, Д. Дорошенко, І. Дубицький, Ф. Колесса, А. Крижанівський, М. Кордуба, С. Людєвич, Є. Маланюк, М. Рудницький, В. Сапінський, В. Садовський, В. Сімович, М. Славінський, С. Смаль-Стоцький, Д. Чижевський, Л. Чикаленко.

Передплата надсилається згори на ціле видання або на кожний том. Передплата на окремі, вибрані з цілого видання, томи не приймається. Замовлення без внесення передплатної суми уважатимуться за неважні.

Український Науковий Інститут звертається до всіх земляків та приятелів українського народу з гарячим закликом своєю участю в передплаті на перше повне видання творів генія українського слова допомогти успішному виконанню завдання, що має задовольнити одну з істотніших потреб української нації.

Адреса Інституту : **Український Instytut Naukowy, Służewska 7, m. 4. Warszawa, Pologne.**

Директор Інституту **О. Лотоцький**

Секретарь **Р. Смаль-Стоцький**

П Е Р Е Д П Л А Ч У П Т Е

З А Н Е З А Л Е Ж Н І С Т Ь

Орган української політичної еміграції в Польщі

Передплата річно: 5.00 золотих, окреме число 50 грош.

Гроші надсилати розрахунковими переказами (блакитними) при них передплатник ніяких коштів пересилки не платить.

При пересилках грошей нашими переказами гроші надсилати на адресу: Варшава, Вільча 45 м. 3, Редакція «З а Н е з а л е ж н і с т ь », або на біжучий рахунок Головної Управи УЦК в ПКО ч. 9,134 із зазначенням на звороті, що гроші пересилаються «З а Н е з а л е ж н і с т ь ».

Р О З В О Д И В Д У Х О В Н О М У С У Д І П Р О В А Д И Т Ь

і в справах розводових інформує

П А В Л О Д Е Н И С Е Н К О

Warszawa, ul. Wspólna 60 m. 4.

Т Е О Д О Р С А В У Л А

має на складі всі українські книжки, ноти, мапи, співаники, календарі, журнали, картини, портрети, листівки, українські товариські відзнаки

На бажання висилається великий ілюстрований каталог.

Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula. Wien 1, Riemergasse No 2.

КНИГИ ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ С. ПЕТЛЮРИ

1. Збірник пам'яті С. Петлюри. Видання Міжорганізаційного Комітету в Празі, року 1930. З портретом С. Петлюри та світлинами. Стор. 260. Ціна 25 фр.

2. Лотоцький О., проф. Симон Петлюра. Вид. року 1936, Варшава. Стор. 118. Ціна 5 фр.

3. Симон Петлюра в молодості. Збірка спогадів товаришів С. Петлюри. Під загальною редакцією А. Жука. В-во Хортиця, Львів, 1936. Стор. 112. З портретом С. Петлюри і світлинами. Ціна 5 фр.

4. Войнарович Б. Симон Петлюра. З передмовою О. Доценка. Львів, 1925. Стор. 48. Ціна 5 фр.

5. Корбут Сидір. Симон Петлюра. 1926-1936. В-во Дешева Книжка, Львів. 1936. Стор. 32. Ціна 2 фр.

6. Волинь — С. Петлюрі. Цікаві спогади, численні ілюстрації, де-які вперше. Вид. Волиньського Українського Об'єднання, 1936. Луцьк. Великий формат. Ст. 24. Ціна 5 фр.

7. В о ж д. Збірка з нагоди 10-ліття смерті С. Петлюри. Видання Міжорганізаційного Комітету у Львові, 1936. Вел. формат. Стор. 32. Багато ілюстрацій. Ціна 5 фр.

На пересилку у Франції просимо додавати 1 фр. Гроші можна пошт. значками.

Набувати в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі — Bibliothéque Ukrainienne S. Petlura. 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9-e.

ПОРТРЕТИ С. ПЕТЛЮРИ

1. *Дереворит професора В. Масютина*. Розмір 30×50 сант. Видання Комітету для Вшанування 10-ої річниці смерті С. Петлюри у Варшаві, р. 1936. Ціна 25 фр. з перес.

2. *Великий портрет С. Петлюри*. На основі світлини з року 1917. Видання Українського Воєнно-Історичного Т-ва у Варшаві, р. 1937. Розмір 40×50 см. Ціна 10 фр. з пересилкою.

Набувати в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі — 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

НАЛІПКИ З ПОГРУДДЯМ ГОЛОВНОГО ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ

видані в двадцять річницю Української національної революції видавництвом «Українська Культура», до набуття в

Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри

41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

Гроші від продажу наліпок в цілості підуть на «Фонд ім. С. Петлюри», з якого даватимуться стипендії дітям-сиротам по вояках Української Армії.

Наліпки розміру звичайної книжки і можуть наліплятися на вікнах. Виконані в кольорах - синьому або жовтому.

Ціна 50 см.

